

ГОД VII

ТРАВЕНЬ - ЧЭРВЕНЬ

1953 г.

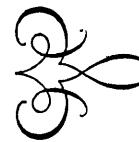
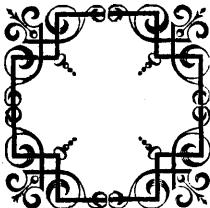
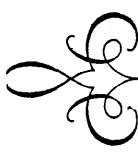
№ 54

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

ДВУМЕСЯЧНЫ ЧАСАПІС БЕЛАРУСКАЕ РЭЛІГІЙНАЕ ДУМКІ

ЗЪМЕСТ

Л. Тр-і — Справа салідарнасці	1
а. Л. Гарошка — Наўкука і рэлігія	2
а. Л. Гарошка — Адносіны геалёгаў да рэлігіі	6
Н. Перагляд — У валадарстве маны	8
А. Лазар — Пагоня за цудамі	11
а. Ч. Сітовіч — Замест вянка на съвежую магілу М. Шастака	13
На рэлігійнай ніве	13
Беларуская хроніка	15
Абрэзкі з жыцьця	**

BOŽYM ŠLACHAM (SUR LA VOIE DIVINE)

BULLETIN RELIGIEUX BIELORUSSIEN BIMESTRIEL
Année VII. № 54. Mai-Juin 1953

51, rue des Sts-Pères — PARIS - VIe

Перадзілата «Божым Шляхам» на 1953 г.		
	За адзін нумар	На год
Францыя	60 фр.	350 фр.
Англія	1 ш. 10 пэн.	8 шыл.
Аргентына	2 пэз.	10 пэз.
Аўстралия	2 ш.	10 шыл.
З. Ш. А.	20 цэн.	1 дал.
Бэльгія	8 б. фр.	50 б. фр.
Данія	1 д. кар.	6 д. кар.
Канада	20 цэн.	1 дал. 20 ц.
Нямеччына	80 пф.	5 н. м.
Швэцыя	1 ш. кар.	6 ш. кар..

Грошы слаць на адресы:

У ФРАНЦЫІ:

Chèque Postale : Paris c. 6287 44
R. P. Horosko Leo. 95, rue de Sèvres,
PARIS VIe.

У АНГЛІІ:

Rev. dr. C. Sipovic, Marian House, Holden Avenue, LONDON N. 12.

У АРГЭНТЫНЕ:

Asociacion Bielorusa en la Argentina C. Coronel Sayos 2981.
4, de Junio, Buenos Aires.

У АЎСТРАЛІІ:

Mr. Jackievicz Donat, 60, Fisher Str.
East BRISBANE. Q-ld.

У БЭЛЬГІІ:

Mr. Borysevic Vasil, 19, Place Hoover,
LOUVAIN.

У НЯМЕЧЧЫНЕ: Weissruthenischer Caritasdienst in Deutschland. (20b) Goslar/Harz, Sommerwohlenstrasse 1 A.

З беларускае народнае мудрасці

Дабро помніца менш чым зло.

Дабро пушыць, а ліха тончыць.

Да дваццаці гадоў ня вырас, да трыццаці ня ўмён,
да сарака калі не жанаты, а да 50 не багаты

— то нічога ад яго не чакай, так і памрэ.

Дай, Божа, госьця і гаспадар пажывіцца.

Дай, Божа, даваць а не прасіць.

КНІЖКІ ДА НАБЫЦЬЦЯ.

У Беларускіх Каталіцкіх Місіях у Лёнданде і Парыжы можна купіць наступныя беларускія кніжкі:

Друя В. — Ты і яна. 250 фр — 6 шыл.
а. Л. Гарошка — Душа 40 фр. — 1 шыл.
а. Л. Гарошка — Паходжанье чалавека 20 фр. — 10 пэн.

а. Л. Гарошка — Сьв. Еўфрасіння — Прадслава Полацкая 150 фр. — 4 шыл.

Г-і Я. — Казкі № 2 — 30 фр. 15 пэн.

Г-і Я. — Казкі № 3 30 фр. 15 пэн.

Равенскі М. Арсеньева Н. — Магутны Божа. Песня з нотамі. 5 фр. 3 пэн.

Народная казка — Музыка і чэрці 40 фр. 1 шыл.

Сяднёў М. — Цень Я Купалы 30 фр. 15 пэн.

Каваль П. — Беларусь у датах, ліках і фактах (друг. выд.) 450 фр. — 13 шыл.

Змагар А. — Случчакі-Апавяданье—100 фр. 2 ш.

Змагар А. — Рэпка-казка — 30 фр. 15 пэн.

Малітаянік «Божым шляхам» 80 фр. 2 шыл.

Малітаянік «Holas Dušy» 200 фр. 5 шыл.

Паштоўкі з беларускімі краявідамі — 15 фр. 8 п.

Камплект часапісу «Божым шляхам» за мінулыя га-

ды 2000 фр. — 2 ф.

M. Bahdanovic — Weissruthenischer Heimat. Lyrik — 50 фр. 2 шыл.

Зьвяртацца на адресы: У Францыі:

R. P. Horosko Leo, 95, rue de Sèvres.
Paris VI.

У Англіі: Rev. dr. C. Sipovic, Marian House, Holden Avenue, LONDON N. 12.

У Нямеччыне: Weissruthenischer Caritasdienst in Deutschland. (20b) Goslar/Harz, Sommerwohlenstrasse 1 A.

НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД «БОЖЫМ ШЛЯХАМ» І ФОНД «ДОБРАЕ КНІЖКІ»

Апошнім часам прыслалі (сумы паданы ў французскіх франках):

Г. М. 3.448, Гладкі Я. 800, Данілевіч Б. 400,
Дударэвіч С. 300, Дунец У. (ад группы Клевэлянд)
2.759, Елешэвіч П. 100, Кукіян А. 350, Кунцэвіч М. 800, Пітушка Я. 800, Стома В. 400, а. У.
Т. 350, Цыбульскі Э. 100, Шчарбук Я. 350, Юрлевіч Э. 100, Яцкевіч Д. (ад группы Аўстралія)
2.940.

Дай, Божа, заўсёды съмяяцца, а ніколі плакаць.

Дай, Божа, людзям, то і мы дабудзем.

Дай, Божа, на сваёй лаўцы ўмерці.

Дай, Божа, усё ўмець, да ня ўсё рабіць.

«Дай!» і чуткі ня чуе, а «на!» і глухі пачуе.

Дай на тры дні, возьмеш злыдні. Аб пазыках.

Дай ня ўбогаму, а патрабуючаму.

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

Год VII.

ТРАВЕНЬ-ЧЭРВЕНЬ

№ 54.

Справа салідарнасці

Адным з вельмі важных дзейнікаў у штодзенным жыцьці ёсьць салідарнасць. Гаворыца і пішаща аб салідарнасці даволі часта пры розных нагодах, як аб нечым агульнаведамым і сама-разумелым, але ў сапраўднасці рэч маецца зусім іначай, дзеля гэтага варта прыглянуцца да салідарнасці ўважней і зьвярнуць увагу на сутнасць справы.

Што-ж гэта такое салідарнасць? Гэта асаблівая цнота грамадzkага жыцьця, якая фармуе адкосіны адзінкі да агулу і агулу да адзінкі паводля нормы: усе за аднаго і адзін за ўсіх. Салідарна могуць разъяснявацца абавязкі, абязжаныні супольнага жыцьця і салідарна дзяліцца здабыткамі і асягненнямі так аднаго сябры, як і цэлае грамады.

Дзеля таго, каб салідарнасць магла стацца багаславенствам для людзей, яна мусіць апіранца на высокім ідэале, мець добрую мэту — інакш яна можа стацца крыніцаю няшчасця і цярпення для грамадзтва. Ведама, што салідарнасцю кірующа ня толькі сябры дабрадзейных установаў, але так-жа банды зладзеяў і шайкі разбойнікаў. Вось-ж ясна, што салідарнасць гэтага такое «аружжа», якое можа служыць і для добра і для зла. Да чаго чалавек будзе яго ўжываць залежыць ад узгадаваньяня і тут на першы плян выступае значэнне рэлігіі. У людзей, якія ня маюць маральнасці, для якіх паняцьці добра і зла або зусім ня існуюць, або ёсьць толькі чымсьці ўмоўным, для якіх няма траху, якія ня прызнаюць Найвышэйшага Судзьздзі, што калісь будзе за добрае начароджваць, а за зло караць — салідарнасць у гэткіх людзей можа быць больш небяспечна, чым брытва у руках дзіцяці.

Для выраблення салідарнасці як цноты наука Каталіцкае Царквы мае першараднае значэнне. Асабліва важным для зразуменяня неабходнасці салідарнасці ёсьць съведамасць, што ўсе людзі твораць містычнае цела Хрыста і калі цярпіць адзін член гэтага вялікага Хрыстовага Цела, дык тым самым цярпіць усё Цела. Да таго ўсе вернікі твораць адну аграмадную сям'ю, маючы супольнага Айца ў небе. Узаемаадносіны ў гэтай сям'і павінны асноўвацца не на прымусе, не

на страху, а на любоўі паводля Божага прыказанья: Любі бліжняга твайго, як самога сябе; а гэта ня што іншае, як самая шчырая салідарнасць.

Самазразумела, што аб значэнні рэлігійных матываў у вырабленыні салідарнасці гаворыца пад тою ўмоваю, што рэлігійныя прыказаныні ня толькі запісаны ў катэхізмах, але выконваюцца ў штодзеннім жыцьці. Бо-ж як найлепшы лек не паможа хвораму, калі ён ім ня будзе карыстаница, падобна і найболыш дабрадзейныя рэлігійныя нормы, ня выявяць свайго дабрадзейнага ўпльзу, калі ня будуть выконвацца.

Так як кожная цнота падобна і салідарнасць вымагае некаторага часу для ўспрыняцця. Ка-лісці на Беларусі як узор для прыкладу паказвалі на салідарнасць жыдоў. І праўда, у іх часта можна было бачыць падзівугодную салідарнасць, але яна ў іх ня ёсьць чымсьці ўроджаным, а вынікам вяковага ўзгадаваньяня, абаснованага на Бібліі і Талмудзе (тлумачэнні да Бібліі Ст. Запавету). У іх аб салідарнасці прыгадвалася на кожным кроку і ў дзеяньні і ў малітве. Напрыклад на Судны Дзень рабін зьвяртаўся да Бога такім словамі: «Божа, дай, каб я не саромеўся за мой народ, а народ не саромеўся за мяне...» Упльзу таго, що ўзгадаваньяня на съведамасць ставаўся ўсюды відавочны.

У народу, якія жывуць дзяржаўным жыцьцём адказныя дзяржаўныя і грамадскія дзеячы ня лішне турбуючы аб вырабленыні салідарнасці, бо ў іх адсутнасць салідарнасці да пэўнага ступені замяніяеца дзяржаўным апаратам. Тады нават такія съмяротныя ворагі салідарнасці, як: вузкі эгапізм і хвараблівая партыйнасць ня так адчувальныя ў грамадзкім жыцьці, як гэта дзеяцца ў народу ненідзяржаўных і ў тых галінах жыцьця, дзе волю чалавека не акелзае нічога іншага, як толькі сумленье.

Найаснаўнейшым мамэнтам для выраблення салідарнасці ёсьць усъведамленыне, што яна неабходная для ўсіх. Хочам мы гэтага, ці не, але съвет з Божае волі так уладжаны, што за злочыны адзінак цярпіць часам цэляя народы, і наадварот асягненнямі і добрымі здабыткамі адзінак ка-

рыстающца ўсе людзі. Калі нядайна ангелец у таварыстве новазэляндца ўзыйшоу на найвышэйшую гору ў съвеце, на Эвэрест, ангельцы гэты ўчынак расхвалілі, як асягненыне ўсяго народу і зусім слушна ганараща ім. Некатарыя думаюць, што гэта толькі добрыя, ці дрэнныя ўчынкі высокапастаўленых людзей маюць уплыў на грамадзтва — гэта зусім памылковая думка, бо ж агульна ведама, што ўчынкі нават найзвычайнейшага съмартніка заўсёды маюць нейкае рэха прынамся ў тым асяродзьдзі, дзе ён жыве, але межаў для ўплыву ніхто ня можа азначыць, аб тэтым і прыказку злажылі «Добрае чуваць далёка, а ліхое яшчэ далей».

Бязумоўна, калі-б салідарнасьць прыносіла для паасобнага чалавека толькі карысць, дык-бы ня трэба было аб ёй пісаць і гаварыць, бо яна была-б агульна практикаванаю, але ўся справа ў тым, што салідарнасьць вымагае так-жа ахвяраў і тут ёсьць тое слабое мейсца, якое павінна выясняць узгадаванье. Але хто-ж пакліканы да ўзгадаванья, да вырабленыя салідарнасьці? Бязумоўна усе, бо гэта справа, якая датычыць усіх. Аднак трэба падчыркнуць, што вырабленыне гэта дзеянье, а ня пустая гутарка. Больш таго, калі нехта сам ня выказваючы ў сваіх паводзінах найменшае салідар-

насьці ў жыцьці, пачнє іншым казаць казаныні аб гэтай вялікай цноце, дык толькі зынеахвоціць да яе. Прыкладаў да гэтага можна знайсці нязлічную колькасць на кожным кроку. Пару гадоў таму розныя адзінкі спаміж беларускай эміграцыі, якія сварацца з усім і за ўсё, былі раптам, як па змове, пачалі выдаваць розныя заклікі «да згоды», «да паеднання» — і які быў вынік? Яшчэ горшы разъбіцё і горшыя сваркі. Да каго-як-да каго, але да тых, што гавораць аб салідарнасьці адносіцца вымога: лекару, вылеч перш самога сябе!

Салідарнасьць выяўляецца не ща словах, а на ўчынках, дык і да яе вырабленыя патрэбны ў першую чаргу прыклады на дзеле. Больш яшчэ: прыклады не для паказу, не для людзкога вока, але дзеянье ўсюды і заўсёды ў духу салідарнасьці, не зважаючи на тое, бачыць хто гэтае дзеянье, ці ня бачыць. Калі хто сапраўды хоча прычыніцца да ўмацаванья салідарнасьці ў радох беларускай эміграцыі і ва ўсім беларускім народзе, а такім павінен быць кожны съведамы беларус, дык хай пачнє ўмацоўваць цноту салідарнасьці ў сабе самым, тады бяз ішніх слоў зробіць вельмі шмат, для агульнага добра.

Л. Тр—і

НАВУКА І РЭЛІГІЯ

Пытаюць адносінаў між навукай і рэлігіяй ёсьць адным з важнейшых пытаньняў разумовага і духовага жыцьця чалавека, дык ня дзіва, што яно прыцягвала і прыцягвае да сябе ўвагу самых шырокіх і самых розных кругу грамадзянства. Гэтае зацікаўленыне калісці недаверкі стараліся выкарыстаць для свае пропаганды і тое-ж робяць да сёньне за зялеснаю заслонаю, вынайдзячы розныя супяречнасці між некаторымі навуковыми адкрыццямі і праўдамі веры, ды раздзымухваючы іх да неімаверных разъмераў. Пры гэтым са-мае паняцце «навука» яны стараюцца ператварыць у нейкага бажка, які ўжо мае рэзвязкі да ўсіх загадкаў сусвету і вырашыў ўсе жыцьцёвые пытаньні, не пакідаючы нідзе мейсца для рэлігіі.

Праўда, такое «пачэснае» заданьне ніедаверкі началі ўскладаць на навуку толькі ў мінулым стагодзьдзі. Яшчэ ў 1872 р. на міжнародным кангрэсе прыродаведаў у Літпцыгу нямецкі фізыялёт Э. Дю-Буа-Раймонд (1818-1896) хоць і быў прыхільнікам матэрыялізму, але меў шчырасць заявіць, што ёсьць сем загадкаў сусвету, адносна якіх вучоныя ня ведаюць і ня будуць ведаць ніколі развязаў. Але праз пару гадоў у Амэрыцы Дрэпэр публікуе кніжку, у якой на навуку ўскла-

даецца неабмежаваная надзея і скроўваецца яе спэцыяльна супраць рэлігіі (1). А праз пару дзесяткаў гадоў кімецкі прыродавед Эрнэст Гэкель (1834-1919) у кнізе «Загадкі сусвету» (1898 г.) з напышанаю гордасцю заяўляе, што навука ўжо знайшла развязкі да ўсіх загадкаў сусвету. Праўда хутка выявілася, што ў ягоных «развязках» німа сапраўднае навуковае вартасці, горш таго, у доказах адносна паходжання чалавека Гэкель съведама сфальшаваў некаторыя ілюстрацыі, на якіх асноўнаў свае доказы і потым мусіў публічна празнацца да гэтага круцельства, аднак у сваёй супрацьрэлігійнай зацягасці сваіх паглядаў не адклікаў, а ворагі рэлігіі, якія яго падтрымоўвалі, прабачылі яму ўсе круцельства, бо ўяўлялі, што ён здолеў упрагчы навуку ў аглоблі бязбожнага возу. У сапраўднасці нават і ў той гэклэўскі час толькі дробная частка навукоўцаў і да таго навукоўцаў невялікае вартасці была прыняла пагляд, што між навукаю і рэлігіяю ёсьць супяречнасці, а найбольшая вучоныя заусёды аставаліся веруючымі людзьмі. З гэтага гледзішча вартая ўвагі досьледы д-ра Дэннэрта і айцу Кнэльлера і Эйміе. Д-р Дэннэрт, дасыле-

1) Draper J. W. — Conflict of Science and Religion. New-York, 1875.

дуючы рэлігійныя перакананыні перадавых вучоных ад XV да канца XIX ст., на агульны лік 367 вучонных съцвердзю, што толькі 2% з іх адкідалі веру ў Бога, 3% былі індыфэрэнтнымі, а 95% прызнавалі існаванье Бога (2). Адносна XIX ст. ён съцвяджае, што на 283 вучоных ня змог выявіць рэлігійных паглядаў адносна 48 чалавек (16,8%), недаверкаў было ўсяго 7 (2,5%), індыфэрэнтнымі 8 (3,9%), а рэшта 220 (77,7%) былі веруючымі. Да падобных, але больш дакладных выснаўкаў дайшоў а. Кнэльлер, падаючы съведчаныі самых вучоных. (3). Англійскі дасыледнік Табрум перад першаю сусьеветнаю вайною апублікаваў дакументальную книгу «Рэлігійныя вераваныі сучасных вучоных», у ёй аўтар съцвяджае, што на 133 вучоных 118 верылі ў Бога. Яшчэ больш дакладна дасыледаваў гэтае пытаньне а. Эйміе. Ён у двохтомной кніжцы падае весткі аб 432 вучоных з XIX ст.: з іх адносна 34 (8,0%) не знайшоў съведчанья ў аб рэлігійных паглядах, 15 (3,4%) былі абыякавымі і агностыкамі, 16 (3,7) — бязбожнікамі, а 367 (85,0%) былі веруючымі (4). (Частковыя сылісты веруючых вучоных ужо падаваліся на староках «Божым шляхам»: у Нр. 5-6 паданы сылісты веруючых астрономаў, у Нр. 35-36 — сылісты веруючых фізыкаў, у гэтым чумары ёсьць сылісты веруючых геалёгаў).

Час ішоў, навука здабывала ўсё новыя асягненыні, і паводле цьверджання калішніх бязбожнікаў, лік наверуючых вучоных мусіў бы ўзрастаць, а лік загадак сусьевету зусім зьнікнуць. Тымчасам сталася зусім наадварот. Цяпер у вольным съвеце лік вучоных недаверкаў калі ня роўны чулю, дык блізкі калі гэлага, а што да загадак сусьевету, гэта значыць навыясененых навукою пытаньняў, дык іх лік усьцяж пабольшваецца. Нядаўна Рэне Сюдр апублікаваў цікавую кніжку аб сучасным стане навуки і назваў яе «Новыя загадкі сусьевету» (5). У ёй аўтар падае такое мноства новых навыясененых навукою пытаньняў, што нават не стараецца іх нумараўць. Адначасна можна съцвердзіць іншы, вельмі вымоўны факт; у вольным съвеце ўжо амаль ня чуваць паважных галасоў аб супяречнасцях між навукою і рэлігіяй. Больш того, апошнім часам з'явіліся кнігі, у якіх існаванье Бога даказваецца амаль выключна з асягненія ѿ съвецкае навуки (6).

2) D.-r. Dennert — Die Religion der Naturforscher. Berlin, 1908.

3) Kneller Karl-Alois — Das Christentum und die Vertreter der neueren Naturwissenschaft. Freiburg in Breisgau, 1903.

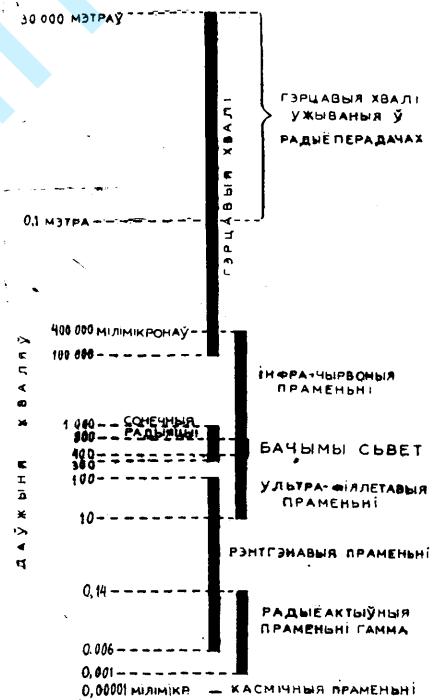
4) Antonin Eymeu — La part des croyants dans les progrès de la science au XIX siècle. Paris, 1928, t. 2, s. 274.

5) René Sudre — Les nouvelles énigmes de l'univers. Paris, 1951.

6) Pier Carlo Landucci — Esiste Dio? Roma,

Тут пад словам рэлігія трэба разумець ўсё тое, што лучыць чалавека з Богам, а гэтая лучнасць апіраецца на аб'яўленыні, даным чалавеку самім Богам, Які ані ня хоча, ані ня можа памыляцца, дзеля гэтага і рэлігійныя праўды веры, якія Каталіцкая Царква падае да агульнага вераванья, маюць на сабе выразнае таўро Божае непамыльнасці і сталасці, а тым самым ня могуць зъмяніцца. Затое навука на працягу вякоў вельмі часта зъмяняла свае плыні.

У зъменылівасці навукі няма нічога дзіўнага. Калі рэлігія мае ў сабе азнакі Божае сталасці, дык навука ёсьць вытворам чыста людзкім і мае на сабе азнакі людзкое абмежаванасці і памыльнасці. Што-ж гэта ёсьць навука? Агульна гэтым словам азначаюць усю сукупнасць веды, якая здабываецца дакладным пазнаньнем рэчаў у іхнім прычыновым звязку. Але пазнаньне здабываецца разумоваю працяю, а людзкі розум мае абмежаваныя пазнавальныя здольнасці. Вонкавы съвет чалавек пазнае галоўным чынам праз змысли, але людзкія змысли шмат больш абмежаваныя як розум. Каб ясна ўсьведаміць сабе абмежаванасць нашых змыслаў, варта прыглянуцца да залучанае тут схемы электро-магнэтычных хвояў, іх

Спектр электро-магнэтычных хвояў у лёгартымічным маштабе

Увага: Бачымы съвет займае толькі I/100.000.000 усіх азначаных тут хвояў.

1948. John A. O'Brien — Gott lebt. Beweise für die Existenz Gottes. Aschaffenburg 1950, П. Ковалів — Чудеса науки і віцій розум. Мюнхен, 1948.

ёсьць аграмадная колькасьць, але нашае вока бачыць з іх толькі дробную частку (бачымы съвет), а іншыя змыслы дык зусім іх не адчуваюць. Толькі дзякуючы інтуіцыі, фантазіі і розуму чалавек вынайходзіць розныя прылады, каб дасьледаваць той недасяжны для змыслаў съвет. А надпрыродныя вышыні, да якіх сягае рэлігія, адзьдзелены ад нашых змыслаў бяздоннаю пропасцю.

Напружваючы ўсе свае пазнавальныя сілы, людзкі розум паволі йдзе наперад, пашырае штораз больш абсяг сваіх пазнаньняў, але таму, што ўсе людзкія пазнавальныя здольнасці так паасобна, як і разам узятыя ёсьць абмежаваныя, дык ня дзіва, што ў сваім поступе розум робіць нямала памылак. Дзеля гэтага нават і самое выражэнне «навуковыя праўды» трэба разумець не даслоўна, як гэта звычайна робіць публіка, але ў вельмі абмежаваным сэнсе, як гэта слушна заўважвае ведамы вучоны Лекомт-дэ-Ной (7).

Ня дзіва, што ў тых выпадках, калі навука даходзіць да якіх памылковых выснаўкаў, могуць зьяўляцца «повідныя разбежнасці між ёю і рэлігіяю», але нават і ў гэтых выпадках прадметам разбежнасці стаюцца не рэлігійныя праўды, але тыя навуковыя праўды, якія перш навука уважала за бяссумніўна праудзівымі і якія на працягу вякоў прыстасоўваліся да рэлігійнага съветагляду.

Свае памылкі навука не бярэ мошна да сэрца, каадварот нават існуе прыказка, што на памылках людзі вучачца. У меру пашырэння кругу свае веды, памылкі выкryваюцца і папраўляюцца. Асабліва шмат навуковых памылак і Ѹедакладнасцяў выяўлена ў съвяtle адкрыццяў апошняга стагодзьдзя, але-ж гэтыя адкрыцці ня ёсьць апошнім словам навуки. Хоць некаторыя паважныя вучоныя і цьвердзіць, што «людзкія пазнавальныя магчымасці ўжо блізкія сваіх канчатковых межаў» (8), але пераважная большасць перадавых вучоных зусім слушна спадзяеца яшчэ ад навуки вельмі паважных адкрыццяў. Напрыклад німецкі фізык і сябра Акадэміі Навук Макс фон Ляўэ цьвердзіць, што сучасная фізыка ледва адышла ад свайго юнацтва,, падобна выслуўліваеца амэрыканскі біохемік, і акадэмік Джэміс Сумнэр: «Мы кагдзе пачынаем вучыцца здабываць наш зямны падол». Але як-бы ня былі вялікімі тыя будучыя адкрыцці, які-б ня быў аграмадны поступ навуки ў будучыні, ўсё-ж для людзкога абмежаванага розуму астачнецца назаўсёды шмат неразгаданых пытаньняў у бесканечным сусьвеце. Сучасны англійскі матэматык і філёзаф Бэрtrand-Артур Руссэль у адной з радыёпрамаваў казаў: «Людзкія магчымасці ня ёсьць неабмежаваныя; нават

7) Lecomte du Noüy — L'homme et sa destinée. Paris, 1948, s. 28.

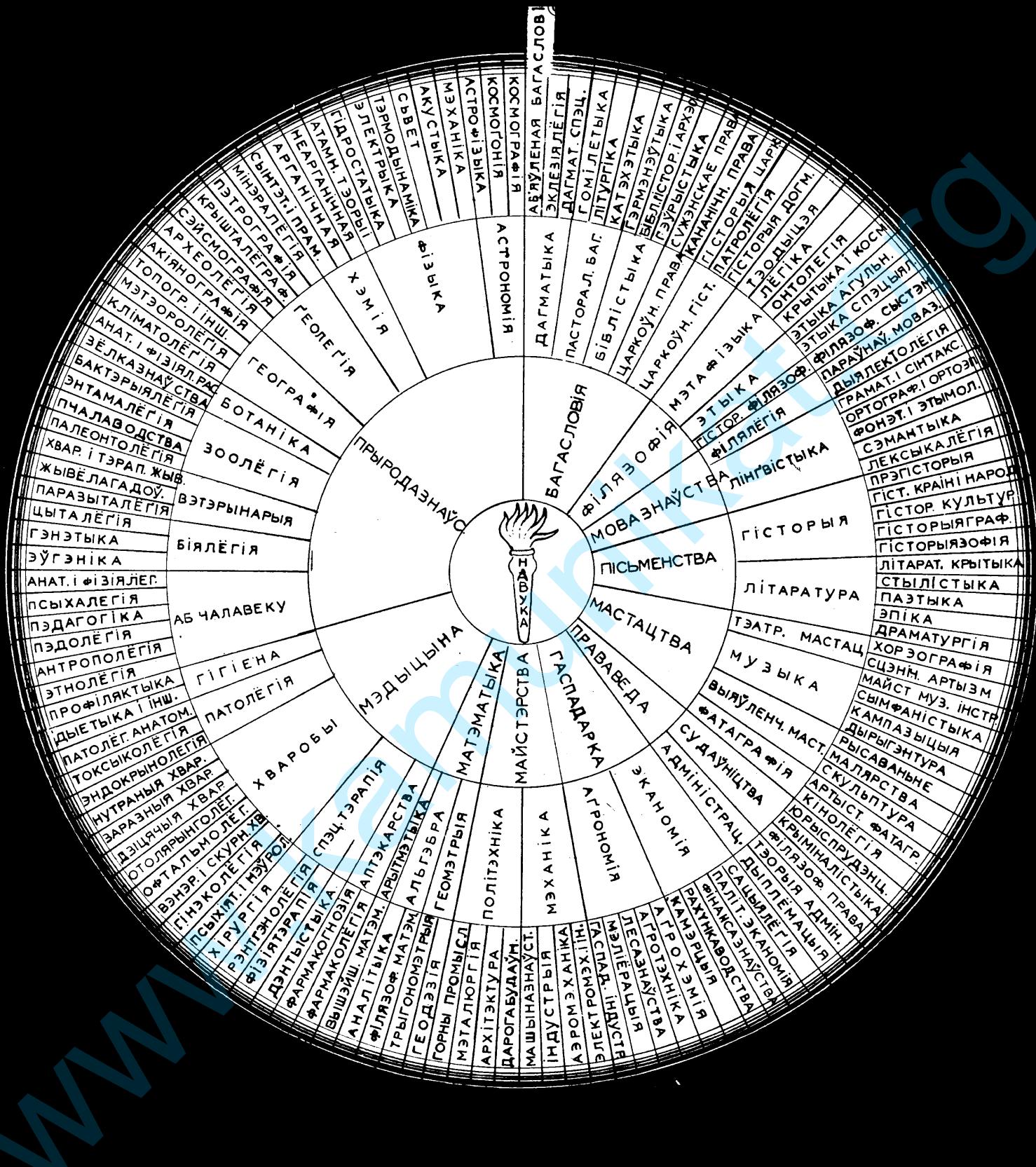
8) W. Dampier — Histoire de science et de ses rapports avec la philosophie et la religion. Paris, 1951, s. 562.

найбольшы поступ ня можа даць чалавеку ўсяўладзства. Векавое дасьведчанье вучыць, што раскрываючы адну тайну, навука становіца перад новымі тайнамі».

Залучаная тут схема развязвіцца навукі паказвае даволі ясна як гэта магчыма, што ў меру поступу навукі лік «неразгаданых тайнаў» ўсьцяж збольшваеца. Съвет навукі, пашыраючы што-раз больш поле свае дзейнасці, tym самым пашырае круг сутыку з далейшым недасьледжаным полем сусьвету. Адзіная толькі багасловія — навука аб рэлігіі — мае адчынены доступ у бесканечнасць, але і ў гэтым кірунку пазнавальныя здольнасці людзкога розуму не пераходзяць сваіх магчымасцяў, гэта на помач slabому людзкому розуму прыходзіць Божае аў'яўленне, гэта значыць, што з нябесных вышыняў Бог пасылае чалавеку дробны прамень надпрыроднага съвету і праз гэта навука аб рэлігіі, багасловія, асноўна адрозніваецца ад чиста съвецкіх навукаў, якія працярэбліваюць сабе дарогу ўпярод быццам вобмашкам у непрагляднай цемры.

З вышэй апісанага прыкладу можна зрабіць яшчэ адзін вельмі важны высновак: калі хрысьціянская, а дакладней кожучы каталіцкая рэлігія, маючы надпрыродны съвет, даны самым Богам, падае якія рэлігійныя праўды да агульнага веравання, як аў'яўлення Богам, дык яны ёсьць і вечныя, такія як сам Бог, і кожны чалавек можа і павінен успрыняць іх як такія. Інакш маеца спраўва з навуковымі праудамі. Адносна іх заўсёды можа аставацца ў чалавека нейкі сумніў, бо яны выяўлены толькі сілаю абмежаванага людзкога розуму, які ад вякоў мылецца.

Тут увесь час ужывацца слова навука, але ў сапраўднасці нельга сабе ўяўіць навукі без яе прадстаўнікоў — бяз вучоных. Дык адносіны навукі да рэлігіі гэта ня што іншае, як адносіны перадавых вучоных, гэта значыць тых людзей, якія сваімі досыледамі прычыніліся да пашырэння і паглыблення навуки ў нейкай галіне. Бязумоўна съведчанье вучоных мае значэнне адносна тых галінаў веды, у якіх яны зьяўляюцца спэцыялістамі; да вырашэння рэлігійных спраўаў яны ня маюць аўтарытэтных дакументаў, але затое яны могуць ясьней за іншых азначыць, якія ёсьць адносіны між рэлігіяй і навукай, якую яны стварылі і вось яны кажуць, што ў меру развязвіцца навукі лік веруючых вучоных узрастает. Варта яшчэ раз глянуць на схему развязвіцца навукі, каб уцяміць, што інакш быць ня можа. Перадавыя вучоныя, якія даходзіць да межаў людзкога пазнання, маюць шмат нагодаў у сваім «навуковым падарожжы» ўбачыць съяды Бога ў прыродзе, а дакранаючыся да таго бесканечнага, недасьледванага яшчэ съвету, маюць магчымасць адчуць беспасрэдна веліч Стварыцеля. Хораша выказаў адносна гэтага сваю думку англійскі геніяльны фі-

Схэма разыўціця навукі.

Увага: Тут перачысьлены ня ўсе сёньня ведамыя навуковыя дысцыпліны, але тэата га схема ня мае на мэце; яе за-
даньнем ёсьць паказаць, як пашираючы поле досьледаў, збольшваеца круг няведамага.

зык і матэматаיק Ісаак Ньютон (1643-1728): «Я ня знаю, як я прадстаўляюся сьвету, але я сам сабе выдаюся малым хлапчуком, які забаўляючыся на беразе мора, зьбірае гладзен'кія каменьчыкі і прыгожыя ракушки, тады калі аграмадны акіян праўды глыбока закрыты перад яго вачымі».

Сусъветнае славы францускі біялёт і фізіялёт Люі Пастэр (1822-1895) сваю глыбокую рэлігійнасць абасноўваў на свайі вучонасці: «Якраз таму, што я ўмат перадумаў і ўмат студыяваў, я стаўся веруючым як брэтонец, а калі-б больш разважаў і яшчэ больш студыяваў, дык стаўся-б веруючым як брэтонка» (Брэтонія гэта найбольш рэлігійная правінцыя ў Францыі).

Якім чынам глыбейшыя студыі вядуць вучоных да глыбейшае і шчырэйшае рэлігійнасці вобразна выказаў шкоцкі гісторык Тамаш Карляйль (1785-1881): «Мы гаворым аб кнізе прыроды і гэга сапраўды кніга, якую ўлажыў і напісаў сам Бог. Але каб яе чытаць, ці ведаеш ты, ці хтось іншы з людзей прынамся яе альфабэт? Яе слова, яе сказы, яе велічныя апісаныні, паэтычныя і філізафічныя старонкі зъмешчаныя ў нашай сонечнай систэме напісаныя нябеснымі гіерогліфамі. Гэта сапраўды съятое пісаныне, якое можа ашчаслівіць і прарокаў, калі-б яны маглі з яго сям-там прачытаць хоць некалькі радкоў» (9). Гэтыя слова славутага гісторыка вельмі трапна выясняюць, што сучасны зварот навукі да рэлігіі ня ёсьць прыпадковым ані пераходным зъявішчам, бо навейшыя вучоныя, навучыўшыся лепш чытаць кнігу прыроды, стаюцца тым самым больш рэлігійнымі.

Гэта пераважна спаміж недавукаў і вельмі вузкіх спэцыялістаў рэкрутаваліся і яшчэ цяпер могуць рэкрутавацца тყя недаверкі, якія сваю бязбожнасць стараюцца прыкрыць плащам вучонасці. Для недавукаў, зразумела не для ўсіх, веліч навуковых асягненій можа выдавацца нейкую недасяжнаю вяршыню гары, аседкам

9) John A. O'Brien, op. cit., s. 68.

бажкоў, і які бадайшто падсъведама пачынаюць бунтавацца супраць яшчэ большае велічы надпрыроднага сьвету. Аб гэткіх людзях гэніяльны францускі матэматаик А.-Л. Коші (1789-1857) казаў: «Мала навукі аддаляе ад Бога, шмат навукі — да Яго вядзе». Праудзівасць гэтых слоў сёньня больш чым калі можна бачыць на кожным кроку.

У краінах пад дыктатураю камунізму сілаю тэрору стараюца затрымаць навуку на тым узроўні, на якім яна была семдзесят гадоў таму за часоў Маркса, каб магчы үтрымаць той матэрыялістычны съветагляд, які тады быў модны і які лёг у аснову іхнія дзяржаўнае систэмы. Але каб адначасна магчы маніць самых сябе і іншых, што яны маюць «передаваю навуку», дык кладуць неімаверны націск на тэхніку. Але людзі, які займаюцца выключна тэхнікай з сапрауднаю сіліцаю навукую маюць мала што супольнага, затое як слушна съцярджае англійскі матэматаик Б. А. Руссэль, «хвараюць на мэгалёманію... і үляяюць сабе, што самі могуць сесыі на пасадзе Усемагутнага». У сапраўданасці савецкае пяршынство гэта ні больш ні менш, як прышынство з-заду паводля азначэння прафэсара Манлея. Ён між іншымі кажа так: «Я лічу, што думка аб нясумяшчальнасці хрысьціянства і навукі можа зъявіцца толькі на грунце грубае і павяrhoўнае філязофіі. З майго досьледу я пераканаўся, што адсутнасць веры ў Божае аб'яўленыне, у съмерці і ўваскрасеніи Хрыста Збавіцеля пераважае сярод тых, каго я дазволю сабе называць абозным арыегардам (самымі апошнімі) пры лягеры навуковай працы стварае праудзівую жыцьцёвую задачу, жыве мошная вера ў Бога». Дык ня дэіва, што ў Савецкім Саюзе, дзе сіламоц затрыманы навуковы поступ, яшчэ і цяпер выдаюцца такія кнігі, якія да нудоты павтараюць безъзмістоўныя кліchy аб супярэчнасці між навукую і рэлігіяю (10).

(Заканчэнне ў наступным нумары).

10) С. Вальдгард — Наука против религии. Москва, 1952.

АДНОСІНЫ ГЕАЛЁГАЎ ДА РЕЛІГІІ

Між шматлікіх галінаў сучаснае навукі геалёгія вызначаецца тым, што яе асягненыні папараўнаўча менш трапляюць у шырокія кругі грамадзянства. Магчыма дзеля гэтага нават найвызначнейшыя геалёгі мала ведамыя па-за вузкім кругам спэцыялістаў. Тым часам гаелёгія — гэта адна з цікавейшых навук. Займаецца яна будоўлю, мінеральным складам, гісторыяю, законамі, а так-жа сучасным станам нашае Зямлі. Калі часам можна пачуць думку, што чалавек мае магчымасць чытаць кнігу прыроды, дык жайлеп-

шую такую магчымасць маюць геалёгі. Што яны ў той кнізе вычытаюць, хай гавораць самі.

Дэлюк (Deluc) Жан-Андрэй (1727-1807) выдатны францускі геалёт, быў шчыра веруючым і часта бараніў аб'яўленыня і каталіцызму з багаслоўскага гледзішча супраць пратэстантызму. «Я перакананы, што толькі ў Каталіцкай Царкве можа захавацца аб'яўленыне і што ўсе пратэстанцкія Цэркви вядуць да дэізу. Калі-б я навярнуў якога няшчаснага, дык-бы ғаіў яму прыняць каталіцызм».

Кювье (Cuvier) Жорж (1769-1832) найвызначнейшы францускі геалёг свайго, часу, быў шчыра веруючым. У сваіх выкладах ён з націкам падчыркваў, што «досьледы бачымае прыроды выяўляюць Стварыцеля». У паясьненыі святога Пісаньня трymаўся даслоўнага тлумачэння нават больш, як гэтага вымагаецца. Напрыклад гаворачы аб сатварэнні съвету, ён казаў: «Уявем сабе... як на самым пачатку Стварыцель прыводзіць свае творы перад вачыма першага чалавека і загадвае яму, дакъ ім назовы».

Сміт (Smith) Вільям (1769-1839) аўтар геалічнае карты Англіі, выданае ў 1815 г. Усе ягоныя творы съведчань, што быў веруючым.

Гумбольд (Humboldt) Фрыдрых-Ал. (1769-1859) німецкі геалёг і прыродавед. Ён аднойчы казаў: «Канец і вынік усіх досьледаў прыроды такі, што мы змушаны голасна запіяць разам з анёламі пахвальную песнью: Слава на вышынях Богу!».

Броніяр (Brongniard) Аляксандар (1770-1847) францускі геалёг, прыяцель і супрацоўнік Кювье. Ягоныя досьледы былі паважным укладам у пазнаньне зямнога кары і ўстанаўленыя «геалічнага мэтаду». Аб ягонай веры найлепш съведчыць тое, што быў практикуючым католікам.

Мак-Кулёх (Mac-Culloch) Джон (1773-1835) англійскі геалёг, што ўлахыў першую геалігічную карту Шкоцыі, быў веруючым.

Сіліман (Siliman) Бэнжамэн (1779-1864) англійскі геалёг. Уступ да свае кнігі «Цуды геалёгі» закончыў сапраудным вызнаннем веры.

Шуберт (Schubert) Готхайт-Гэнрык (1780-1860) німецкі геалёг. Аднойчы ён заявіў: «У цэнтры ўсяго існаваньня ёсьць сонца, што дае падтрыманьне ўсяму і ... ажыўляе ўсё жывое; ёсьць так-жэ ў прыродзе гэткае-ж вока, якое зрабіла тое, што сонца сталася сонцам: tym сонцам ёсьць Бог, вокам-ж ёсьць душа».

Бонар (Bonar) Аўгуст-Гэнрык (1781-1857) францускі геалёг. Агульна ведама, што ён быў веруючым.

Дэ Сэрэ (De Serres) Пятро-Марсэль (1782-1862) францускі геалёг. Свае рэлігійныя перакананыні выказаў у кніжцы: «Прынараўленыне касмагоніі Майселя да геалігічных фактаў» — сам назоў кніжкі съведчыць аб яе зъмесьце.

Д'Омалюс д'Алёй (D'Omalius d'Halloy) Жан (1783-1875) асновапаложнік геалёгі ў Бельгіі. На ўрачыстай акадэміі ў 1866 г. меў даклад на тэму: «Адносіны веры і прыродазнаўства», у якім між іншым казаў: «Для нашага духа ёсьць цяжкасці ўявіць два асноўныя паняцьці: існаваньне ўсематутнага ўсематэрыйнага Бога і творчы акт, але яшчэ цяжэ ўсяміць быць зямнога долу і яго дзівогодны парадак, каб перш ня было ўсематутнае Істоты. І так наўку або разум ня могуць

мець ніякага супраціву што да прыняція абодвух асноўных паняцьцяў».

Букланд (Buckland) Вільям (1784-1856) найвызначнейшы між англійскімі геалёгамі. Ведамы яго твор «Геалёгія і мінералёгія ў іх адношаньні да натуральнае тэалёгіі». У прадмове да гэтае кнігі гаворыць, што ягоным заданынем ёсьць паказаць «вечнасць і мноства кайбольш узынёслых азнакаў адзінага жывога і праудзівага Бога». На іншым мейсцы ў тэй-же кнізе піша: «Зямля аж да найглыбейшых сваіх фундаментаў прылучаецца да хору нябесных целаў, якія круцяцца ў бязьмежных просторах і абвяшчаюць славу і пяць хвалу Богу, Які іх стварыў».

Седжвік (Sedgwick) Адам (1786-1872) прафэсар геалёгі ў Кэмбрый. Аднойчы ён казаў да студэнтаў: «Усе сілы нашата духа і ўся наша веда згодна йдуць да аднае мэты, каб служыць да шчасця чалавека і славіць Стварыцеля».

Бэдан (Beudant) Францішак (1787-1850) францускі геалёг. Сваю кнігу «Мінералёгія і геалёгія» закончыў прыгожым вызнаньнем веры.

Мэнтэл (Mantell) Гэдэон (1790-1852) англійскі геалёг. Сваё вызнаньне веры падаў у кнізе «Цуды тэалёгіі» 1848 г.

Бішоф (Bischof) Карло-Густаў (1792-1970) прафэсар геалёгі ў Бонн. На сваіх выкладах няраз паўтараў: «На зямлі нічога ня мае ўласнае мэты; ўсё створана для вышэйшае мэты. Чалавек так-жэ толькі дзеля таго тут, каб праславіць Боскасць і падрыхтавацца да вечнасці».

Мурчісон (Murchison) Родэрык (1792-1871) англійскі геалёг, заўсёды быў рэлігійным.

Гічкок (Hitchcock) Эдвард (1793-1864) англійскі геалёг. У 1835 г. ён пісаў: «Геалёгія ня толькі не дае ніякіх матэрыялаў супраць съв. Пісаньня Майселя, але мне здаецца, дае яшчэ некаторыя аграмадныя азнакі пляну Боства».

Ляйель (Lyell) Карло (1797-1875) выдатны англійскі геалёг. Ягоная тэорыя уніфармізму з неявлікімі патраўкамі існуе да сёняння. У сваім творы «Асновы геалёгіі» ён пісаў: «У якім-бы кірунку ня йшлі нашыя досьледы, мы заўсёды знайходзім ясныя доказы правіду, сілы і мудрасць творчага разуму Бога».

Дэ Бомон (De Baumont) Гальяш-Жан (1798-1874) геніяльны францускі геалёг. Ягоная тэорыя аб гораўтварэнні і азначэнні веку пластоў з некаторымі патраўкамі мае значэнніе да сёняння. Быў шчыра веруючым і сваім прыяцялём гаварыў: «Навука вядзе перш чытаць па складох, а пасля ясна чытаць імя Бога стварыцеля ў дзіўнай кнізе прыроды».

Мілер (Miller) Гуго (1802-1857) шкоцкі геалёг і пісьменнік, быў веруючым, як гэта відаць з ягоных твораў.

Д'есалін д'Орбіні (Dessalines d'Orbigny) Карло (1806-1876) францускі геалёг. У сваім

творы «Геалёгія ў адносінах да тэхнікі, шахтаў і земляробства» ён пісаў: «Чалавек дзякуючы інтэлігэнцыі, якую ён атрымаў... можа выказваць свае прызнаныне і любоў да Стварыцеля, наведамыя перад тым».

Дюмон (Dumont) Андрэй (1809-1857) бельгійскі геалёг, ведамы аўтар аграмаднае карты Бельгіі і суседніх краёў. Аб ім гаварылі: «Дюмон робіць гонар рэлігіі сваю шчырасцю, а геалёгіі — сваімі адкрыццямі».

Кенштэд (Quenstedt) Фрыдрых Аўгуст (1809-1889) німецкі геалёг. Свае рэлігійныя перакананыні неаднойчы выказваў у сваіх творах. Між іншым ён казаў: «Чым дакладнейшыя дасьледаваныні, тым цымнейшыя стаюцца пачаткі (сусьевету). Сам плян Стварыцеля быццам уцякае з-перад нашых вачэй якраз тады, калі мы стараемся глыбей уцяміць паасобныя яго часткі».

Гебэрт (Hebert) Эдмонт (1812-1890) французскі геалёг і мінэралёг. Характэрыйзуючы вузкіх спэцыялістаў, казаў: «Навука ... ня толькі выявляе нам усемагутнасць і бесканечную дабрату Стварыцеля, але яшчэ тайны, якіх ня могуць выясняніць усе сілы нашага духа... Калі ў нашым грамадзтве ёсьць матэрыялістычныя тэндэнцыі, дык яны апіраюцца на ілюзіях; яны могуць праастаць толькі ў тых людзей, што цалкам занятыя вузкімі спэцыяльнымі студыямі і забываюцца аб рэшце сусвету».

Дана (Dana) Джэмс (1813-1895) выдатны амэрыканскі геалёг і мінэралёг. Яго «Падручнік геалёгіі» напісаны ў рэлігійным духу. Адразу на пачатку аддае чэсьць Богу, Які ўсё кіруе да свае мэты і пад Якога кіраўніцтвам Зямля прайходзіць сваю гісторыю.

Добрэ (Daubrée) Гаўрыла-Аўгуст (1814-1896) паважны французскі геалёг, які жыву і памёр па-хрысціянску.

Гайніц (Geinitz) Іван-Бруно (1814-1900) німецкі геалёг, які шмат заслужыўся ў дасьледаваныні геалёгіі Саксоніі. Быў веруючым.

Дэўсон (Dawson) Іван-Вільям (1820-1899) плодны канадскі геалёг і прыродавед. Быў веруючым.

Рутімэйр (Rutimeyer) Карло-Людовік (1821-1895) швайцарскі геалёг і палеонтолёг, быў веруючым.

а. Стопані (Stoppani) Антон (1824-1891) выдатны італьянскі геалёг. На аснове доўгагадо-

вае навуковае працы ўканцы жыцця з націкам звязаўся: «Розум чалавека і Божае аў'яўленыне імкнуцца да тae самае прауды. А тыя, што хочуць паставіць мур паміж тым у што вераць і тым, што знаюць, не належаць да паважных людзей».

Рат (Rath) Гергард (1830-1888) німецкі геалёг і мінэралёг, напісаў шмат працаў з галіны мінэралёгіі. Быў веруючым.

Госэле (Gosselet) Юлі (1832-1916) французскі геалёг, заснавальнік музею у Ліль. Аб сваіх рэлігійных перакананынях часта пісаў ў лістох да свайго сябры Боруа.

Дэ Ляппаран (De Lapparent) Альберт-Аўгуст (1839-1908) шырока ведамы французскі геалёг, быў прэзэсам зъезду каталіцкіх вучоных у Мюнхене. Аб сув. Пісаныні казаў: «Калі-б мне трэба было коратка выказаць у якіх чатырох радкох усе асягненыні геалёгіі, дык я-б перапісаў тэкст з кнігі Быцця ў Бібліі; гэта значыць гісторыю стварэння сусвету, так, як яе напісаў Майсей».

Ваагэн (Waagen) Вільгэльм (1841-1901) німецкі геалёг. Аб ягоных рэлігійных перакананынях найлепш съведчыць тое, што ён шчыра ўдзельнічаў у каталіцкім руху і за гэта мусіў цярпець неадну прыкрасыць.

Лёсэн (Lossen) Карло-Аўгуст (1841-1893) німецкі геалёг. Быў верным сынам Кatalіцкае Царквы, азначаўся глыбокую пабожнасцю і памёром, прыняўшы сув. Тайны.

Бэртран (Bertrand) Марсэль-Аляксандар (1847-1907) французскі геалёг і прэзыдэнт Акадэміі Навук. Быў веруючым.

а. Моркалыні (Morgagni) Язэп (1850-1914) плодны італьянскі геалёг і вулканалёг. Аб ягоных рэлігійных перакананынях кажа ягоны стан — быў съвятаром.

Тэрмье (Termier) Пятро-Марыян (1859-1930) французскі геалёг. Апублікаваў шмат працаў з галіны геалёгіі і філязофіі. Быў веруючым.

Лемуан (Lemoine) Паўло сучасны французскі геалёг. Адносна маністычнае тэорыі эвалюцыі, якая мае на мэце паясьняць разьвіццё жыцця бяз узьдзенення надпрыроднае Сілы, ён пісаў у 1938 г.: «Тэорыя эвалюцыі знайходзіцца на пярэдадні свайго занядпадобнага, бо яна сталася быццам чэйскаю догмаю, у якую ня вераць самыя съвятыя, але яшчэ яе падтрымоўваюць для народу».

Сабраў а. Л. Гарошка.

У валадарстве маны

Агульныя ўвагі

Хрысціянская навука вымагае ад чалавека шчырае праўдамоўнасці ва ўсіх дачыненьнях з іншымі. Христос пры розных нагодах навучаў:

«Вашае слова хай будзе: «так, так», «не, не», а што больш того, тое ад злога» (Мат. V, 37), «Пазнайце праўду і праўда вызваліць вас» (Іван. VIII, 32). Аднак людзкая слабасць вернікаў ча-

ста вышуквала розныя «апраўдаочыя», або «злагодніваочыя» абставіны, каб неяк абысьці загад Збавіцеля і для заспакаення сумлен'я людзі стваралі напоў жартаблівія, напоў паважныя прыказкі: «Ня прыкрауши, ня прылгауши жыць ня будзеш», або «Лжы, але меру знай». Але якая можа быць мера ў хлусьні? Прабі дзюрку ў караблі і пакінь яе зеўраць, дык раней ці пазней нават найбольшы карабель затопіцца, а цэлага і непашкоджанага дык найбольшы акіян ёне захлыне. Падобна і з чалавекам. Доўгія вякі ў прыватным і дзяржаўным жыцьці ў шматлікіх краінах патурали хлусьні, але ўканцы дайшло да таго, што некаторыя, здавалася-б вялікія дзяржаўныя траптам зруйнаваліся і на іх руінах зьявіліся верхаводы, якія выкарысталі ў сваёй пропагандзе найбольш слабое мейсца тых дзяржаваў і завялі хлусьню ўва ўсе праявы дзяржаўнага і прыватнага жыцьця. Тыя людзі, што глыбей задумоўваліся над гэтым зьявішчам, ужо ён раз выказвалі думку, што Бог магчыма толькі дзеля таго дапусціць зъяўленне бальшавізму, каб людзі вачывідкі ўбачылі сапраўдане ablіча хлусьні, каб ясна пераканаліся да якіх кашмарных страхоўці ў мусіць дайсьці там, дзе хлусьня завалдае поўнасцю, дзе да канца разьмінающа з праўдай.

Бяды, галеча і цярпкіне сустракающа ўсюды, зразумела ёне ў аднолькавай ступені. Турмы і лягеры прымусовае працы ў вольным съвеце так-жя ня пустуюць. — Але нідзе няма такога зыдзеку над людзкою свабодаю, над людzkim сумлен'нем, як у падбальшавіцкіх краінах, у тым валадарстве маны. І гэта не бядота, ня цяжкасць працы, але кашмар насільства над сумлен'нем ёсьць тою прычынаю, што ўцекачы з-пад бальшавіцкіх краінаў valeoць съмерць на волі, як бальшавіцкую «свабоду».

Эміграцыя з-за зялезнай заслоны сілаю факту свае прысутнасці ў вольным съвеце мусіць ня толькі апраўдаць свае паводзіны, але так-жя быць аўтэнтычным съведкам усяго таго насільства і зыдзеку, які дзеецца за зялезнай заслонай. Гаворыцца і пішацца аб гэтым нямала, але найчасціцей звязртаецца ўвагу на драбніцы, на няістотныя падзеі, на розныя асабістыя крываўды, а на найважнейшае замала звязртаеца ўвагі. Зразумелая рэч, што такія інфармацыі хоць часам і маюць форму розных сэнсацыяў замала верагодная. Дзеля таго, каб нейкае съведчаныне было поўнасцю верагоднае, яно мусіць апірацца на фактах, але знайсці іх у сучасны мамант ня лёгка, асабліва фактам з беларускага падсавецкага жыцьця. Каб часткава выпаўніць гэтую нястачу, варта звязрнуць ўвагу на некаторыя факты агульнанацыйнальнага значэння, але якія да гэтага часу найменш парушаліся ў прэсе.

Грамадзяне дзяржаў вольнага съвету, узга-

лаваныя ў духу заходня-еўрапейскай культуры, ня хоцуць пагадзіцца ў сваёй съведамасці з тым фактам, што хлусьня ў савецкім кіраўніцтве даведзена да крайнасці, і праз гэта часам зусім у добрай веры якія трапляюць у штатыя калёны, як ахвяры бальшавіцкага пропаганды.

Канстытуцыя і сапраўднасць

Савецкая ўлада стварылася толькі дзякуючы бессаромнаму адурманьню працоўных і сялян. Хлусьня лягла ў аснову савецкага кіраўніцтва і сёньня Савецкі Саюз трymаецца на мане; яго нельга назваць лепш, як валадарствам маны. Мана аж крычма крычыць з асноўных савецкіх правоў з кожнага радка савецкае Канстытуцыі. Разглядаць яе ўсю, заняло-б шмат мейсца, але варта разглянуць хача пачатковыя артыкулы. Перад намі невялікая кнішка «Канстытуцыя (асноўны закон) Беларускай Советскай Соцыялістичнай Рэспублікі. Мінск 1946». Глянчы, што кажацца ў артыкулах, а што ёсьць у сапраўднасці.

«Артыкул I. БССР ёсьць соцыялістичная дзяржава рабочых і сялян». У сапраўднасці рабочыя і сяляне там зъяўляюцца найбольш бясправнымі людзьмі ў съвеце. Сяляне ня маюць права зъмяніць калгасу без дазволу ўлады, работнікі — ня маюць права перайсьці на іншую працу ў фабриках; найменшая кара за самавольную зъмену з гады прымусовае працы.

Арт. 2. пераказвае ў агітацыйнай форме, як зъявілася савецкая ўлада, але ў ім між іншым выразна кажацца, што савецкая ўлада гэта дыктатура пралетарыяту. Вось-жя калі гэты артыкул ёсьць праўдаю, дык першы хлусьнёю, бо якай-ж можа быць ўлада сялян і работнікаў там, дзе ёсьць дыктатура пралетарыяту? Тым самым і наступны артыкул ёсьць чысьцюсенькаю маною. Ен кажа: «Уся ўлада ў БССР належыць працоўным горада і вёскі ў асобе Саветаў дэпутатаў працоўных». Ведама, хто ёсьць тыя дэпутаты і як іх выбіраюць. Уся іхняя ўлада зводзіцца да таго, каб аднаголосна падцвярджаць тое, што ім наперад падрыхтуюць камуністычныя верхаводы і на дадатак пляскаць у далоні на чэсьць тых-жэ верхаводаў — больш нічога.

Арт. 4 гаворыць, што савецкая ўлада зьнішчыла эксплаатацію чалавека чалавекам. У сапраўднасці яна толькі замяніла адных эксплаататараў іншымі і да таго шмат горшымі, бо замест эксплаатацыі капиталістаў уведзена эксплаатацыя сялян і работнікаў дзяржаваю, пазбавішы пры гэтым іх усякага права на самаабарону. Найменшыя праявы самаабароны ўважаюцца найгоршага роду контэррэвалюцыюю і бязлітасна караюцца. Ці бачыў калі съвет больш жудасныя сцэны, як тыя, што дзеяліся на Беларусі ў часе насільства калектывізацыі? Ці

гэта сяляне самі сябе ганялі ў Сібір і растрэльвалі? Ці Сібір ляжыць на Беларусі? Мала таго, што ў калгасах і фабрыках камуністычныя верхаводы высмоктваюць атошнія сокі з працоўных, але яшчэ бяз дай прычыны заганяюць у прымусовыя лягеры працы, каб там заўсёды было ня менш як 20 мільёнаў ахвяраў. Лік турмаў у Савецкім Саюзе штогод збольшваецца; Ф. С. Фальлер падае, што ў 1920 г. іх было на абшары ўсяго СССР 3.450, а ў 1950 г. ажно 11.760. Дзе-ж ёсьць на съвеце горшая эксплаатацыя?

Арт. 5 і 6 гаворыць аб дзяржаўнай уласнасьці і пры тым паясьнення, што тая уласнасьць ёсьць «сусенародным здабыткам». Зразумела, што гэта пустая прапаганда, бо уласнасьць тых, хто ёю карыстаецца, а карыстаючыя ёю толькі камуністычныя верхаводы. З гэтага гледзішча дык бальшавікі дайшлі сапраўды да неімаверных недарэчнасцяў. Калгасы — гэта-ж земляробскія ўстановы, а яны ня маюць права мень ані сваіх трактараў, ані сеялак, ані жняярак, ані тымболыш камбайнаў — да гэтага ўпаважнены толькі МТС (машина-трактарныя станцыі) і за карыстаньне з гэтых машынаў калгасы штогод мусіць плаціць аграмаднія сумы для дзяржавы.

Арт. 7 і 8 гаворыць аб калгасах. Тут перадусім варта спытацца: хто выдумаў іх? Ці гэта самыя сяляне самі сябе заганялі ў калгасы? Ня было ніводнае паншчыны ў съвеце, дзе-б так зьдзекаваліся над чалавекам, як гэта робіцца ў калгасах. Старшыні калгасаў назінчаюцца райкомамі, аплату за працадні, вызначаюць місцовымі камуністамі, нормы працы вызначаюць згары актывістамі, першыя зборкі ўраджаю аддаюцца дзяржаве і да таго штогод мусіць быць уплачана аграмаднія сумы на зялезні фонд, з якога Карыстае так-жэ толькі дзяржава — але ўсё гэта не называецца эксплаатацыяю толькі таму, што гэта робяць камуністы.

Арт. 9 заявляе, што ў БССР так-жэ дапускаецца законам дробная прыватная гаспадарка аднаасобных сялян і саматужнікаў, але нажаль ня кажацца, колькі яны мусіць цярпець зьдзеку ад дзяржавы. Тыя, што ў 1930 г. адважыліся скрыстаць з гэтага артыкулу масава павандравалі ў Сібір. За алін год больш мільёна беларускіх сялян навекі разъвіталіся з родным краем, а ў 1947-48 г. тое-ж сталася ў Зах. Беларусі, пры тым нават да гэтага часу ня ведамы лік ахвяраў гэтае насильнае калектывізацыі. І для каго вытісаны гэты артыкул?

Арт. 10 гаворыць аб тым, якая прыватная уласнасьць ахоўваецца законам, але не дадае, як гэта ўласнасьць высмоктваецца да атошнія шэляга рознымі дзяржаўнымі пазыкамі. І няхай толькі хто напрабаў адмовіца не «пазычыць», дык убачыць сваю ўласнасьць як сваё вуха.

Арт. 11 прызнаенца ў горкай праўдзе, што

у савецкім саюзе ўсё гаспадарчае жыцьцё вызначаецца згары плянам. Для прыватнае ініцыятывы, для свабоды там няма мейсца і ўсякое адхіленне ад пляну рахуецца злачынствам.

Арт. 12 гаворыць аб усеагульным абавязку працы. Відаць паўтарамільённая армія энкаведыстаў лічыцца так-жэ «працоўнымі», бо-ж яны займаюць становішчы калішніх цівунуў з часу паншчыны.

Арт. 12 гаворыць, што БССР дабравольна аб'ядналася з іншымі роўнапраўнымі савецкімі рэспублікамі. Тут перакручана ўся гісторыя дагары нагамі. Як сталася тое «дабравольнае аб'яднанье»? Перад Першым Усебеларускім Кінгремам прысутныя тады ў Менску камуністы зьвярнуліся ў Маскву за інструкцыямі і сам Сталін ім адказаў, які прадстаўніком Беларускага Рады: «Мы падтрымоўваем Зыезд, які вы маеце намер склікаць, але ставім абавязковай умовай, каб Зыезд сапраўды прадстаўляў рабочых, сялян і рэвалюцыйных салдат (нібы толькі яны складаюць народ? Увага аўтара) бяз усякага зьменшання іх правоў, рэвалюцыйнае ініцыятывы і сацыялістычнага абавязку. Мы ўпэўнены, што пры такай умове канструкцыя ўлады і дзяржаўны лад Беларусі будуць савецкімі» (Н. В. Каменская. Утварэнне Беларускай Савецкай Соціялістычнай Рэспублікі. Менск. 1946, стр. 57-58). Сталася аднак іначай, дык з Масквы загадалі камісару Місінікам разагнаць Кантрэс, што ён і выкананы 30 снежня 1917 г., акружыўшы салю нарадаў моцна азброенымі адзьдзеламі. І ад таго часу да сёняня расейцы здушваюць найменшыя праявы нейкае самабытнасці ў межах БССР. Сёняня склад ЦК Кам. Парц. БССР чиста расейскі, а тыя нешматлікія беларусы, якія першыя былі трапілі на нейкія адказныя становішчы ў партыі усе згінулі не сваю съмерцию (Ігнатоўскі, Жылуновіч, Лагун, Чарвякоў, Канчэр, Шаранговіч, Убарэвіч, Адамовіч, Валькевіч і інш.). Гэта хіба так-жэ аб нечым съведчыць, але ці аб дабравольнасці?

Арт. 13 мае сказ, які ёсьць ці не вяршком хлускы: «Па-за межамі артыкулу 14 Канстытуцыі СССР, БССР ажыццяўляе дзяржаўную ўладу самастойна, захоўваючы цалкам свае сувэрэнныя права». І гэта пішацца тады, калі ўсе кіраўнікі для БССР назінчаюцца з Масквы ў асобах чыстакроўных расейцаў. Такім сёняня ёсьць першыя сакратар ЦК КПБ Патолічев, такім-ж ёсьць усе іншыя сакратары ЦК і першыя сакратары аблкомаў, такім ёсьць старшыня савету міністраў БССР Клешчов і бальшыня міністраў, кіраўнікі і загадчыкі найбольш важных прадпрыемстваў у БССР так-жэ расейцы. Гэтая «сувэрэнная» БССР нават ня мае магчымасці ўлажыць расейска-беларускага слоўніка, хоць ён ужо вось 7 гадоў таму быў падрыхтаваны да друку Акад. Наф. БС

СР. Гэткіх прыкладаў ёсьць тысячы і што дня іх прыбывае. 28-X-51 быў зъменены дзяржаўны сцяг БССР, але ад таго часу да сёньняшняга дня колькі зъявілася фатаграфіяў у «Звяздзе» з розных урачыстасцяў, нідзе ня было відаць таго новага сцягу. Падручнік па гісторыі БССР ужо некалькі гадоў прайходзіць цензуру ў Маскве, для тае «сувэрэнна» БССР.

Арт. 14 падае толькі адміністрацыйны падзел БССР, але пры гэтай нагодзе выяўляе, як самавольна бальшавікі мянілі той падзел.

Арт. 15 «БССР захоўвае за сабою права свабоднага выхаду з СССР». Аднак найменшая спроба ў гэтым кірунку ўжо некалькі раз здушвалася найбольш жарстокім спосабам, як контррэвалюцыя. Больш таго, калі бальшавікі плянавалі вынішчэнне беларускага актыву, дык слова ў слова паўтарылі ў акце абвінавачання гэты артыкул. Яшчэ ў 1918 г., калі былі спробы некаторых камуністаў стварыць самастойную і незалежную камуністычную партыю, БССР дык гэта ў Маскве асудзілі, як страшны злочын, бо ў ім крыўся адрыў ад Савецкага Рэспублікі (Каменская наз. твор, стр. 145). Калі-ж у 1930 г. ліквідавалі нацдэмаў, дык гэты артыкул быў найцяжэйшим абвінавачаннем і паўтаралі яго ня толькі ў судовай салі, але і ў прэсе. Напр. С. Я. Вольфсон у кнізе ««Навука» на службе нацдэмаўской контррэвалюцыі», Менск. 1931, стр. 81 пісаў «Іх «дзяржаўная незалежнасць» азначала адрыў ад Саюзу Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік, яна азначала разрыў з краінаю, якая будзе сацыялізм». І дзеля чаго ўставілі той артыкул у канстытуцию?

Арт. 16 «Тэрыторыя БССР ня можа быць зъменена бяз згоды БССР». Гаршэ насьмешкі над сапраўднасцю, як насьмешка з гэтага артыкулу ў БССР цяжка знайсці. Калі выконваліся якія фармальнасці адносна зъмены граніцаў БССР, дык гэта толькі тады, калі яны былі пабольшваныя, але гандаль беларускімі абшарамі на карысць іншых дзяржаваў, заўсёды выконваўся Москвой бяз нікага пытання згоды ўла-

даў БССР, ані насельніцства тых абшараў. Абвешчаныне БССР адбылося 1-4-1919 г. у Смаленску і ў межах 7-і раёнаў: Менскага, Смаленскага, Віцебскага, Магілёўскага, Гомельскага, Горадзенскага і Баранавіцкага, але праз няпоўных два месяцы па загаду з Масквы 27 лютага самая БССР замяняецца ў Літ.-Бел. ССР, але не на доўга, бо 12-VII-1919 г. бальшавікі падпісваюць з Летуву ўмову і адступаюць ёй частку Зах. Беларусі, кя пытаючыся да гэтага ніякае згоды ў нікога, а 1-VIII-1920 г. абвяшчаюць паўторна ў Смаленску ўпварэньне БССР, але цяпер ужо толькі ў межах 6 паветаў. Але і гэты акт быў нядоўгавечны, бо 18-III-1921 г. яны падпісваюць мірную ўмову з Польшчай ў Рызе, на моцы якое дзеляць Беларусь на часці, быццам ніякіх папярэдніх пастановаў адносна Беларусі ня было. Самое БССР стаєцца агулам карыкатураю, бо аддаўшы вялікую часць Беларусі Польшчы, большую частку абшараў Беларусі забірае РСФР, яны пытаючы ані згоды насельніцства, ані ўладаў БССР і толькі пасля доеўгіх торгаві бальшавікі згаджаюцца 24-III-1924 г. прылучыць да БССР Віцебшчыну і частку Гомельшчыны, а 6-XI-1926 г. Гомельскі і Рэчыцкі паветы, аб Смаленшчыне і гаварыць не дазволілі. Затое заняўшы ў 1939 г. Зах. Беларусь, бальшавікі адзін раз у сваёй тісторыі датрымалі арт. 16 канстытуцыі БССР і правелі ўсе фармальнасці адносна зъмены мяжу, але гэтым разам не адбіраліся, а прылучаліся новыя абшары. Але ўсяго восем месяцаў пасля афармлення прылучэння бальшавікі зноў наплявали на ўсе праведзеныя фармальнасці і 15-VI-1940 г. аддалі самавольна летувісам беларускую Віленшчыну, а 16-VIII-1945 г. палякам Беласточчыну.

І так бязмала кожны артыкул канстытуцыі (а ўсіх ёсьць 121) гэта толькі замыльванье вачэй, бо ў сапраўднасці на ўсім савецкім абшары ў сіле толькі адзін няпісаны артыкул — поўнае і ўсеўладнае насільства над чалавекам і над усім людzkімі пачуццямі.

Н. Перагляд.

Пагоня за цудамі

Іагульна ведама, што людзкая цікаўасць угандзеца за рознымі сэнсациямі, за рознымі нязвычайнімі зъявішчамі, а ў рэлігійным жыцці гэтая цікаўасць праяўляецца ў пагоні за цудамі. Ад вякоў у душы чалавека ёсьць імкненіне да чагосці нязвычайнага; і шукае чалавек таго нязвычайнага ўсюды, але няраз гэты гон прапросту асляпляе чалавека і людзі прымаюць за надзвычайнае тое, што ў сапраўднасці такім ня ёсьць. Калі людзі прызнаюць за сэнсацию якую

пустую падзею, дык з гэтага ніякае шкоды для нікога няма, але горш маецца справа, калі прызнаюць за цуд якоеў звычайнае, або проста ўяўнае здарэньне — праз гэта падкотвяцца рэлігійнае жыццё. Каб асыцерагчы людзей ад падобных памылак, з волі Божая дана спэцыяльная ўлада Царкве і вернікі могуць толькі тады ўважаць нейкое здарэньне за цуд, калі яго за такі прызнае адпаведная царкоўная ўлада. З якою ўвагаю Царква выконвае гэтае адказнае заданье могуць

съведчыць падзеі з апошніх дэвашаі тадоў. Аса-бліва паслья другое сусъветнае вайны была пашыралася быццам нейкая «хвароба на цудоўныя зъяўленыні» Найсьвяцейшае Дзевы Марыі. За той час Кангрэсцыя СССР. Ураду разглянула аж 24 выпадкі зъяўленняў, але з іх прызнала за са-праудныя толькі два, адносна 8 выпадкаў яшчэ вядзенца съледэтва, а аб іншых выпадках выда-на нэгатыўны асуд, прызнаючы іх тым самым за фальшывыя.

У храналягічным парадку гэтыя зъяўленыне выглядаюць так: 1931 г. у Эцкіога (Гішпанія) зъяўленыне 2 дзесяцям і 150 дарослым — пастанова нэгатыўная. 1932 г. у Боріянг (Бэльгія) зъяўленыне 2-м юнаком і 3-м дзяўчынкам, прызнана ў 1943 г. за сапрауднае і дазволена культ. 1933 г. у Баннэ (Бэльгія) 8 зъяўленняў адной дзяўчынцы прызнана ў 1949 г. за сапрауднае і дазволена культ. 1937-40 г. у Гэдэ (Нямеччына) больш, як 100 зъяўленняў чатыром дзяўчынкам — яшчэ няма пастановы. 1944 г. у Бэргаме (Італія) 12 зъяўленняў адной дзяўчынцы — пастанова кэгатыўная. 1945 г. у Кодозэра (Гішпанія) зъяўленыне адной дзяўчынцы і потым 100 дарослым — яшчэ няма пастановы. 1946 г. у Пфаффенгофэн (Нямеччына) трэх зъяўленыні адной дзяўчынке — яшчэ няма пастановы. 1947 г. на аўто-ку Бушар (Францыя) зъяўленыне съвтару і вер-нікам — пастанова нэгатыўная. 1947 г. у Эспі (Францыя) зъяўленыне дзесяцям — пастанова нэ-гатыўная. 1947 г. у Тры Фактаны (Рым) зъяў-леныне мужчыне і 3-м дзесяцям — яшчэ няма па-становы. 1947-49 г. у Форствайлер (Нямеччына) 8 зъяўленняў адной жанчыне — пастанова нэгатыўная. 1947-51 г. ва Урукаіке (Бразілія) зъяўленыне манаху — яшчэ няма пастановы. 1948 г. у Ассіжу (Італія) грамады вернікаў ба-чылі, як «парушаецца» на Катэдры статуя Багародзіцы — пастанова нэгатыўная. 1948 г. у Жі-міліяно (Італія) зъяўленыне дзяўчынцы — пастанова нэгатыўная. 1948 г. і Ліпа (Філіпіны) зъяў-леныне манащицы — пастанова нэгатыўная. 1948 г. у Аспанг (Аўстрыя) зъяўленыне аднаму старому — пастанова нэгатыўная. 1948 г. у Клюй (Румынія) зъяўленыне цэлай грамадзе — яшчэ няма пастановы. 1949 г. у Фэрбах (Нямеччына) зъяўленыне адной дзяўчынцы — пастанова нэга-тыйная. 1949 г. у Любліне (Польшча) грамада бачыла, як «плача» абраз Багародзіцы — пастанова нэгатыўная. 1949 г. у Гаснош (Мадзяршчына) зъяўленыне грамадзе — пастанова нэгатыў-ная. 1949-50 г. у Гэрольдбах (Нямеччына) зъяў-леныне 4-м дзяўчынкам, а потым іншым дзесяцям — пастанова нэгатыўная. 1950 г. у Аквавіва-Пля-тані (Сіцылія) 7 зъяўленняў адной дзяўчынцы

— яшчэ няма пастановы. 1950 г. у Атіс-Монс (Францыя) зъяўленыне некалькі дарослым — па-станова нэгатыўная.

Да гэтага съпісу варта дадаць, што ў такіх мейсцах цудаў, як Люрд у Францыі і Фатіма ў Партугаліі ёсьць сталая камісія зложаная з лекараў і съвтароў, якія з найбольшую магчымасцю дакладнасцю даследжаюць кожны выпадак нязвычайнага аздараўлення, каб выявіць, ці ў ім ёсьць сапрауды выяўленыне надпрыроднага ўзьдзеяньня, ці не. Вось-же з боку царкоўных ўладаў робіцца ўсё магчымае, каб людзкі гон за цудамі ня ўводзіць людзей у блуд.

Пры гэтай нагодзе варта зацеміць, што для тых, хто хоча падзіўляць Бога ў Ягоных учын-ках, ня трэба аж нейкіх асаблівых і нязвычайных цудаў. Божую веліч, усемагутнасць і мудрасць можна назіраць даслоўна ўсюды і заўсёды. Што можа быць больш звычайным, як вада?! Але варта пазнаць яе дакладней і яна выявіць най-больш падзівугодную мудрасць і веліч Стварыце-ля! Утвараецца вада з тлёну і вадароду; калі яны злучаны, дык вадарод вельмі лёгка гарыць, а тлён неабходны да ўсякага гарэння, але злуча-ны разам твораць воду, якая ня толькі што не гарыць, але гасіць гарэнне. Да таго вада мае падзівугодны скрыты тэмпературы замярзаныя і параваныя, а замёрзшы адхіляеца ад усіх нормаў і ахалоджаючыся замест зъменівшаца ў абыйме — павялічваецца. Усе гэтыя ўласціва-сці вады неабходныя да захавання жыцця на зямлі — як-же яны прыгожа съведчаньці аб бес-канечнай Божай мудрасці!

Варта яшчэ прыглянуцца да інтынктаў жы-вёлаў і асабліва інтынктаў жамяры, або веліч-най будове сусъвету і будове кожнага атаму, які складае нашае цела, каб убачыць заўсёдныя цу-ды, якія выяўляюць бесканечную веліч Ствары-целя.

Калі людзі прайходзяць абыякава побач падобных зъявішчаў, а затое шукаюць чагосьці ня-зывчайнага, не зъвіртаючы ўвагі на тое, ці яно ў сапрауднасці такім ёсьць, дык заслугоўваюць на туу загану, якою дакараў калісь Хрыстос сва-іх слuchaюць: «Род гэты нягодны, ён шукае зна-ку і знакі ня будуць дадзены яму, апрача зна-ку Іоны прарока» (Лук. XI, 29).

Цуды дзеяліся на съвце і напэўна ў будучы-ні Бог ніколі не перастае ў цудоўны спосаб пры адпаведных нагодах з'яўляць аб Сабе, але гэта дзеяцца толькі ў асаблівых выпадках і для асаб-лівых, Богам азічакых мэтаў, а ніколі для заспа-каення пустое людзкое цікавасці.

А. Лазар.

Замест вянка на сьвежую магілу М. Шастака

Мала ёсьць такіх людзей, што ніколі ня выбіаючыся на відныя мейсцы, ня прыцягаючы да сябе ўвагі, жыва цікавіцца ўсімі птравамі грамадзкага жыцьця і шчыра адклікаюцца на ўсе грамадзкія патрэбы — гэткім быў Міхась Шастак. Пазнаёміўся я з ім толькі праз карэспандэнцыю ад 1947 г. і ад гэтага часу лістоўная сувязь між намі не перарывалася.

Між тых, што акуратна плацілі сяброўскія складкі на ЗБВБ, прысыпалі ахвяры: на Беларускі Дом у Лёндане, на бедных дзяцей у Нямеччыне, на беларускую прэсу — Міхась заўсёды быў адным з першых.

Лісты яго былі кароткія, але з іх біла шчырая любоў да Бацькаўшчыны, спагаднасць да цярпячых і зацікаўленасць грамадзка-культурнымі справамі.

Апошнім часам ён працаваў пры фабрыцы, дзе ламалі вапенны камень і ашчапак вапняка 31 сакавіка 1953 г. вырваўшыся з каменяломнае машины, выцяў яго бязылітасна ў голаву. Тры гадзіны паслья Міхась аддаў душу Богу.

Маладое жыцьцё Міхася (меў ён раўна 30 гадоў) падобнае да шматлікіх беларусаў у Англіі. Падчас нямецкага акупацыі ён быў у афіцэрскай

школе ў Менску. Паслья штрафу ў беларускія вайсковыя адзінкі, а пры канцы вайны ў польскую армію і там быў ранены. На духу падтымоўвала яго беларуская прэса, за якою ўесь час уважна сачыў. Нястачу свае асьветы дапаўняў лектураю.

Чуючыся «чужынцом» у акружающим съвеце, ён уважаў назіраў за сваім асяродзьдзем. У апошнім лісьце да мяне з 8 чэрвеня пісаў: «Калі часам у суботу я бываю ў горадзе і гляджу на натаўп людзей з боку са сваёю абыякавасцю, то мне здаецца, што гэта таўпа людзей, каторая плыве вуліцамі, ідзе ня знаючы куды і щукае ня ведама чаго. Калі я ўмішаўся ў гэтаю таўпу, і шукаю чагосьці разам з гэтай таўпою, тады я трачу гэтае пачуцьцё...»

Жаданье таго, каб ня згубіцца ў натаўпе — гэта вельмі юартасная рыска здарова думаючага беларуса на чужынне.

На мяжы Шкоцыі і Англіі на магільніку ў Пэнріт супачыў на векі наш дарагі Міхась. Яго сябры і знаёмія плянуюць паставіць над магілай свайго добрага сябры хоць скромны памятнік.

Хай будзе яму лёгкай чужая зямелька!

а. Ч. Сіповіч

НА РЭЛІГІЙНАЙ НІВЕ

ДЫПЛЁМАТЫЧНЫЯ ЗВЯЗКИ ВАТЫКАНУ З ІРАНАМ.

Сёлета на пачатку траўня ўстаноўлена афіцыяльныя дыплёматычныя звязкі між Апостальскім Пасадам і Іранам. Ад гэтага часу пры Ватыкане ёсьць ўпаўнаважаны іранскі міністар, а ў Тэгэране тамтэйшая Апостальская Дэлегатура, якая існуавала ўжо ад 1874 г. заменена ў Інтэрнцыятуру.

НОВЫ АПОСТАЛЬСКІ НУНЦЫЙ У ПАРЫЖУ

На мейсца быўшага апостальскага нунцыя Я. Эм. Ронкалльлі, які цяпер ёсьць кардыналам і патрыярхам Вэнэцыі, на пачатку чэрвеня прыехаў у Парыж Я. Э. Павал Марэльля, быўшы нунцый у Аўстраліі.

НЯМА НІКАГА ГАНТАКТУ МІЖ ВАТЫКАНАМ І КРЭМЛЕМ.

Падчас сёлетняе перадвыбарчае агітацыі ў Італії, гэнэральны сакратар італьянскае камуністычнай партыі Толіяті аднойчы заявіў, што ён, будучы ў Маскве, «гаварыў з кім трэба» аб навязаныні қантакту для перагавораў між Апостальскім Пасадам і СССР. Адказваючы на гэтую заяву, ватыканская газета «Осэрваторэ Романо» сцівердзіла, што гутарка Толіяті ёсьць звычайнім выбарчым манёўрам, бо ў супраўднасці між

Ватыканам і Кремлём няма ніякіх спрабаў збліжэння.

СОТЫЯ ЎГОДКІ АДНАЎЛЕНЬНЯ КАТАЛІЦКАЕ ЕРАРХІІ Ў ГАЛЯНДЫ.

Галяндзкія каталікі сёлета 16, 17 і 18 траўня азначалі вялікімі ўрачыстасцямі сотыя ўгодкі аднаўленньне ў краю каталіцкае ерапхіі. Найбольшыя ўрачыстасці адбыліся 17-V ў Утрэхце. Таго дня на найбольшым стадыёне гораду легат Свяцейшага Айца Я. Эм. кардынал Ван Рой адправіў пантфікальную Службу Божую ў прысутнасці шматлікіх высокіх духоўных, дзяржаўных прадстаўнікоў і больш, як 30 тысяч вернікаў. Сённяня ў Галянды на агульны лік 10 мільёнаў насельніцтва ёсьць 38,5 прац. каатлікоў, 40,8 прац. пратэстантаў, 3,7 прац. іншых рэліг. і 17,1 прац. агностыкаў.

КАНГРЭС ДАНСКІХ КАТАЛІКОЎ.

Для данскіх каталікоў сёлета дні 22-24 траўня бязумоўна сталіся важнаю гістарычнаю датай. У гэтых днёх адбываўся ў Капэнгагезе кангрэс данскіх каталікоў, а напярэдадні кангрэсу Апостальскі Пасад замяніў дагэтульшні Апостальскі Вікарыйт у Копэнгагезе на Копэнгагенскіх біскупства на чале з Я. Э. Іванам-Тодарам Сур. Данія ў сваёй

аграмднай большасці ёсьць пратэстанцкаю краінаю, у ёй на 4 з лішнім мільёны жыхароў ёсьць толькі 27.000 каталікоў.

КАНГРЭС ФРАНЦУСКАЕ КАТАЛІЦКАЕ АКЦЫ.

У Францыі ад некатэрата часу рэлігійнае пытанье набірае вельмі паважнага ажыуленення. Аб гэтым між іншым можна было навонча пераканацца на сёлетнім Агульным Кангрэсе Францускае Каталіцкае Акцыі, які адбыўся ў Парыжу між 14-16 траўня. Поўная саля ў Доме Хэмі, дзе адбываліся нарады і жывы үдзел дэлегатаў у нарадах і працах Кангресу, зъмястоўныя рэфэраты і даклады з мейсц — усё гэта казала само за сябе аб жывучасці каталіцызму ў Францыі. Праўда, цяжкасці рэлігійнага жыцця тут ўсё яшчэ астаюцца вельмі паважнымі баліячкамі для францускага каталіцызму, але ўзрасточае ажыулененне ў кругох вернікаў дае надзею, што ўсе цяжкасці з часам будуть пераможаны.

У ЮГОСЛАВІІ ПАСТАРОМУ.

Адносінцы югаслаўская камуністычнае ўлады да рэлігіі, міма рэкламаў аб зъмене на лепшае, астаюцца ўсьцяж варожымі. Пераговоры з прадстаўнікамі Каталіцкае Царквы адносяна ўложэнія пагадненінай перарвана, а для іншых веравызванніяў (прафаслаўнага, эвангельскага, мэтадыскага і магомэтанскага) камуністы сіламоц накінулі імі-ж самымі ўложены статут. Да гэтага часу ў Югаславіі яшчэ агульнага ліку бязбожнікаў не падавалася, бо нават у 1950 г. афіцыяльна выяўляла рэлігійную прыналежнасць, амаль усё насельніцтва. Тады на агульны лік 15.752.000 жыхароў было 36 прац. каталікоў, 47 прац. праваслаўных, 11 прац. магомэтанаў і 6 пратэстантаў і іншых.

ПАЛАЖЭНЬНЕ ў КІТАІ...

Супрацькatalіцкі наступ кітайская камуністычнае ўлады ўзмацняеца штораз больш, але варты ўвагі, факт, што ў меру націску самыя-ж камуністычныя правадыры пераконваюцца ў ненагчымасці зьнішчыць каталіцызм. Як вымоўны дакумент гэтага перакананьня можа быць заява Шу-АН-Ле на адным са сходаў у Пэкіне, калі ён між іншымі казаў: «Японская армія была вялікая і добра зарганізаваная і мы яе здолелі выгнаць; рэакцыйныя кітайскія сілы былі магуткы і добра азброеныя, мы аднак іх перамаглі; а вось каталікі, якія у Кітаі твораць паразауча вельмі слабую і бясъсільную группу, хоць мы з імі зацята ваюем ужо больш году, ня зьніклі з нашага краю.»

ВЕРАВЫЗВАННЫІ ў СЬВЕЦЕ.

Паводле апошняя гадавіка Брытыйскае Энцыклопедыі прыблізны лік вернікаў усіх веравызнанняў у сьвеце ў 1952 г. выглядаў так:

Каталікоў усіх абрадаў 425.508.220. Праваслаўных 128.280.414. Пратэстантаў (усе секты) 196.503.520. (Усіх хрысьціян разам 750.292.154). Ізраільцян 11.532.500. Магомэтан 315.699.603. Зо-

роастраў 124.890. Щынтоісташаў 25.000.000. Тоістаў 50.053.200. Конфунцыяністаў 300.290.500. Буддыстаў 150.300.000. Гіндуістаў 255.715.000. Прымітыўных рэлігіяў 121.150.000. Іншыя рэл. і бязъверкі 387.579.154. Усіх разам — 2.367.737.000.

НА ШЛЯХУ ДА БЭАТЫФІКАЦЫИ АРХІБ. МАТУЛЕВІЧА.

Як паведамляюць з Рыму, там сёлета 15 траўня пачаўся інфармацыйны працэс аб апініі сьвятасці слугі Божага Юрага Матулевіча, які ў 1918-1925 г. быў Віленскім біскупам, а потым тыт. архібіскупам Адулійскім. Ён аднаўіў у 1909 годзе закон айцу Марыяна і, будучы гэнэралам гэтага закона залажыў у Друі над Дзвінью беларускі дом айцу Марыяна. Будучы Віленскім біскупам, ён спрыяў увядзенню беларускай мовы ў касцельнях і катэхізацыі: праз гэта і праз падобнія адносіны да летувісаў ён стаўся прадметам страшэнных нападаў з боку польскіх уладаў. Перад узыніццем Віленскага пасаду да годнасці мітрополіт ў 1925 г. напады супраць яго прынялі амаль форму праследавання і ён мусіў зрачыся з Віленскага пасаду. Пабыўшы пасля гэтага нейкі час у Рыме, ён высылаецца ў родную Летуву, як Апостальскі Вікарый, але там хутка пасля цяжкае аперацыі ў Коўне ўмірае 27-I-1927 г. у апініі сьвятасці.

Цяпер, калі царкоўныя ўлады зьбіраюць з найбольшую дакладнасцю ўсе весткі аб жыцці і дзейнасці ды тэрыскіх цікотах новага слугі Божага, вернікі могуць шмат прычыніцца да хутчэйшага вядзеньня працэсу, молячи шчыра Бога, каб быў ласкаў уславіць ўладамі свайго вернага слугу.

НАЙСТАРЭЙШЫ АБРАЗ ХРЫСТА.

Нямецкі археалёг праф. Вацінгер, які вёў раскопкі над ракою Эўфратам у Малой Азіі, съцвердзіў, што там знайдзена ў руінах абраз Хрыста з 232 году. Гэта найстарэйшы, ведамы да сёньня, абраз Хрыста.

ЭМІГРАЦЫЙНЫЯ СПРАВЫ.

У мінулым годзе створана ў Ватыкане пры Кансыстарыяльной Кангрэгацыі Міжнародны Эміграцыйны Цэнтр. Сёлета Кансыстарыяльная Кангрэгацыя павышчнічала ў паасобных краінах сваіх эміграцыйных дырэктараў. На Францыю гэнэральным дырэктарам для эміграцыйных справаў чужынцоў і адначасна членам Высокасе Рады для Спраў Эміграцыі ў Францыі вызначаны гэнэральны вікарый Пaryскай Архіепархіі для спраў чужынцоў монс. Іван Рюп.

Са свайго боку каталіцкая амэрыканская арганізацыя Н.Ц.В.Ц. здабыла магчымасць дапамагчы атрымоўваць афідавіды і візы на ўезд у Амерыку для тых уцекачоў, якія пакінулі край пасля першага студзеня 1945 г. Н.Ц.В.Ц. мае сваё прадстаўніцтва ў Парыжу: 140, rue du Bac, Paris VII.

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНИКА

БАЦЬКАЎШЧЫНА

Бязбожная пропаганда.

«Журнал Мюск. Патр.» №р. 3 г.г. паведамляе, што быўшы на пакоі ў Жыровічах ад 1949 г. архіяп. Іоан (Братолюбов) назначаны ў Ульянаўск. Паслья гэтага на ўсю БССР астасця толькі адзін савецкі праваслаўны епарх Менскі архіяп. Пітрым. Варта да гэтага зацеміць, што каталіцкіх епархаў там няма ўжо ад 1944 г. Такі стан рэчаў ня прыпадковы, але ёсьць вынікам плянавае дзеянасьці камуністычнае партыі, якая заўсёды падчыркавала сваю варожасць да рэлігіі. Усякае паслабленне на фронце антырэлігійнае барацьбы камуністы востра асуджаюць. Вось і сёлета на пленуме ЦК КПБ, які адбыўся 27-29 студзеня сакратар Бабруйскага аблкома Л. І. Лубеніков крытыкаваў «Рэспубліканскія Таварыства па пэшырэнню палітычных і навуковых ведаў, а разам з ім і рэспубліканскія газеты за забыццё пытанняў прыродазнаўча-навуковай і атэістычнай пропаганды», як аб гэтым паведамляе «Звязда» №р. 27 з 1-II-53. Пару дзён пазней, 4-II тая-ж газета ў №р. 29 вуснамі пропагандыста Н. Лукавецкага наракае на нястачы ў антырэлігійнай пропагандзе і асабліва на тое, што «у многіх антырэлігійных дакладах слаба крытыкуеца рэлігія, няумела вядзеца барацьба з рэлігійнімі забабонамі, сустракаеца нямала фактычных памылак і недакладнасцяў». Нараканыне «Звязды» папярэдзіў расейскі часапіс «Вопросы Філософии» №р. 2, 1952 г. на стр. 253 пад адрасам беларускага Рэсп. Таварыства выказваў паважны закід, што на працягу мінулага году Таварыства нават не падрыхтавала ніводнае брашуры. Усе гэтыя атакі напуста не прыйшли. Сёлета выдана пабеларуску брашуру Сталіна «Гутарка з першай амэрыканскай рабочай дэлегацыяй», у якой Сталін выказваеца супраць рэлігіі, а «Звязда» часцей пачала нападаць на рэлігію вуснамі акадэмікай. Так 16-IV-53 апублікавала артыкул акал. Карлюка ««Фізычныя» ідеалісты ворагі сапраўднае навукі», у якім аўтар нападае на амэрыканскіх і англійскіх вучоных за тое, што яны, будучы вучонымі, «ператварыліся ў рупары рэлігійнае пропаганды». Магчыма хоць гэткім спосабам беларусы даведаюцца аб адносінах да рэлігіі сапраўдных вучоных.

Нябываалае здарэнне.

Сёлетнія выбары ў мяйсцоваяе саветы на ашвары БССР, якія адбыліся 22-II, прынеслы большавіком неімаўерную неспадзеванку: у чатырох выбарчых акругах у сельскія саветы, выстаўленыя там дэлегаты, не юрымалі абсолютна большасці галасоў і ня былі выбраны. Выбары назначаны паўторна. «Звязда» №. 51 з дня

1-III, паведамляючы аб гэтым выпадку, не называе тых адважных акругаў, відаць дзеля таго, каб нельга было прасачыць, што з імі станеца потым.

АНГЛІЯ

Агульны Зъезд ЗБВБ

Сёлета Згуртаванье Беларусаў у Вялікай Брытаніі мела ўжо сёмы з чаргі Агульны Зъезд. Адбыўся ён у Беларускім Доме ў Лёндане 25 і 26 красавіка. Дакладная справаудача старшыні галоўнае управы А. Надсона дала ясна абрз дзеянасьці ЗБВБ за мінулы год з усімі асягненнямі і нястачамі, дапоўнілі яе справаудачы Рэзвізійнае Камісіі і з паасобных адзьдзелаў: Лёндану, Бірмінгаму, Брадфорду, Кэмбрыджу і Манчэстэру. Даўши абсалютную ўступаючай управе, выбрана новую управу ў такім складзе: старшыня — П. Асіповіч, сакратар — П. Навара, скарбнік — А. Быкоўскі сябры управы — Я. Мазура, Ф. Бартуль і П. Дварэцкі. Няпрыемна толькі што Зъезд адносна рэлігійных практик палавіна галасоў разам са старшынёю Зъезду пайшоў па лініі ляіцызацыі і пастанавіў ня высьвячваць Беларускага Дому; якая-б ня была прычына гэткае пастановы, яна аб нічым добрым ня съведчыць.

АРГЕНТЫНА

На арганізацыйнай ніве.

Вясна сёлетняга году азначылася паважным ажыўленнем у беларускім грамадзкім жыцці ў Аргэнтыне. Коштам Задзіночаныя Беларусаў у Аргэнтыне выдана першую інфармацыйную кніжку аб Беларусі ў гішпанскай мове «Беларусь і беларусы ў Аргэнтыне». Кніжка мае акрамя агляду гісторыі Беларусі, так-же адзьдзел дакументаў адносна беларускіх эміграцыі ў Аргэнтыне і адрасар важнейшых беларускіх арганізацый на эміграцыі.

Святкаванье 35-ых угодкаў абвешчаныя незалежнасці Беларусі ЗБА ладзіла 12 красавіка. Раніцаю гэтага дня а. Арыччык адправіў Службу Бобую ў Украінскую Праваслаўную Царкву за Беларусь, а папалудні адбылася аkadэмія ў Летувіскім клубе. На аkadэміі сябры ЗБА мелі гонар вітаць прадстаўнікоў аргэнтынскага ўлады, аргэнтынскіх прэсы і прадстаўнікоў суседніх народоў. Паслья прывітання прысутных К. Мерляком і рэфэрату аб Сакавіковым Акце Ул. Другаўца віталі беларусаў з нацыянальнымі святымі прадстаўнікі грузінай, латышоў, летувісаў, палякаў, славакаў і украінцаў. Прамовы перапляталіся дэкламацыямі патрыятычных беларускіх вершаў і песьнямі з грамафонных дыскаў.

З гэтае нагоды была наладжана выстава беларускіх прэсы на эміграцыі, якую прысутныя

мелі магчымасьць аглядаць пасъля акадэміі. Яна бяз слоў магла прамовіць кожнаму аб жывучасьці беларускага народу.

Дня 31 траўня ў Буэнос Айрэс адбыўся шосты з чаргі Агульны Зьезд Згуртавання Беларусаў у Аргэнтыне. Пасъля супольнага адсьпяваньня малітвы «Магутны Божа», старшыня ЗБА В. Другавец прыступіў да выканання парадку дня. Выбраўшы прэзыдью Зьезду, кіраўнічыя органы ЗБА падалі дакладную справа з дзейнасці арганізацыі за мінулы год, а зъястоўная дыскусія пасъля іх камецила вытычныя для пляну працы на будучыню. Даўшы абсалюторыю з падзякай уступаючай управе, выбрана новую управу ў такім складзе: старшыня — В. Казлоўскі, сябры управы — А. Літвінскі, М. Ланкевіч, Л. Петраш, А. Карповіч, культурны рэфэрэнт — В. Другавец. Ад імя Зьезду былі высланыя прывітаныні прэз. Аргэнтыны гэн. Пэрону і прэз. БНР інж. М. Абрамчыку.

АўSTRALІЯ

З грамадзкага жыцця.

На другім Зьездзе прадстаўнікоў Каардынацыйнага Камітэту Беларускіх Арганізацыяў у Аўстраліі, які адбыўся сёлета на пачатку красавіка ў Мельбурне, пасъля ажыўлене дыскусіі над дасюлешненіем працаю Камітэту і аднагласна прызнала абсалюторыі выбрана новую управу Камітэту ў такім складзе: старшыня — А. Каранеўская, сябры управы — д-р Я. Малецкі, М. Скабей, праф. Н. Нікан і А. Калодка, прэсавае прадстаўніцтва — Я. Чарнэцкі, выдавецтва — М. Бакуновіч.

Задзіночаныне Беларускіх Вэтэранаў у Аўстраліі пашырае сваю дзейнасць і пабольшвае рады. У сакавіку заснована новы адзьдзел ЗБВ у Адэляідзе з аседкам у Вуд'зід.

Старањнем талоўкае управы ЗБВ у Аўстраліі аўстраліскіе рады ёт начало перадаваць канцэрты беларускае песні з грамафонных дыскаў, суправаджаныя зъястоўнымі інфармацыямі аб Беларусі. Гэткія канцэрты перадаваліся рады-стакцыяй Пэрт 3 і 19 красавіка, радыёстанцыяй Брісбэн 5, 6 і 24 траўня, пры гэтым спікэр Рэкс Годэль 5-V зрабіў прыгожы даклад аб Беларусі, а 24-V аб беларускай эміграцыі ў Аўстраліі.

Адзьдзел ЗБВ у Пэрт зарганізаваў сваю бібліятэчку.

Агульны Зьезд СББ

БЭЛЬГІЯ

Уканцы сакавіка адбыўся ў Лювэн шосты звычайны Агульны Зьезд Саюзу Беларусаў у Бэльгіі. Раніца таго дня была адпраўлена Служба Божая ў праваслаўнай беларускай капліцы, а папалудні адбываліся нарады Зьезду ў Беларускім Студэнцкім Доме. Справа здача ўступаючай управы, касіра, Рэвізійнае Камісіі і прэсавага рэфэрэнта выявілі, што СББ за мінулы год выканала паважную працу ў беларускім грамадzkім

жыцці, хоць не абышлося, і без недахопаў. Даўшы абсалюторыю ўступаючай управе выбрана новую управу ў такім складзе: старшыня — а. А. Смаршчок, заступнік старшыні — А. Шацько, сакратар — Ю. Сенюкоўскі, скарбнік — А. Міцкевіч, сацыяльны рэфэрэнт — В. Шчэцька.

3. Ш. А.

З жыцця беларускіх арганізацыяў

Беларускі Інстытут Навукі і Маастацтва ў Нью Ёрку сваё паседжанье дня 25-IV прысыяціў тэму « Weisstuthenia » ці « Bylorussia ». Пасъля рэфэрата д-ра Тумаша на названую тэму адбылася вельмі жывая і зъястоўная дыскусія.

Задзіночаныне Беларускіх Вэтэранаў адзьдзел Нью Ёрку мела надзвычайны сход дня 18-IV, на якім папоўнена склад управы адзьдзелу.

Згуртаваныне Беларускіх Моладзі наладзіла ў Нью Ёрку мастацкі курс рысаванья і маляванья.

Для ўшанаванья **36-ых угодкаў съмерці М. Багдановіча** ЗБМ наладзіла акадэмію з рэфэратам аб жыцці і творчасці паэты з мастацкаю часткаю.

Усе беларускія арганізацыі ўдзельнічалі дnia 2 траўня ў **Парадзе Ляяльнасці** ў Нью Ёрку. Сёлета гэты парад адбыўся асабліва ўрачыста.

ФРАНЦЫЯ

Агульны Зьезд АБРФ

Сёлета 12 красавіка Аб'яднаныне Беларускіх Работнікаў у Францыі мела ўжо восьмы з чаргі Агульны Зьезд. Адбыўся ён у салі Хрысьцянскага Сындыкату ў Парыжу. Адчыніў Зьезд генеральны сакратар Ал. Яцэвіч і пасъля выбараў прэзыдый Зьезду ён-жа зрабіў справа з дзейнасці управы за мінулы год. Акрамя чыста прафесійнае дзейнасці было зроблена нямана і ў іншых талінах грамадзкага жыцця, абы гэтым так-же съведчылі справа здачы Рэвізійнае Камісіі і справа здачы з філіяў АБРФ. Пасъля кароткае дыскусіі над справа здачамі і аднаголосна данае абсалюторыі для ўступаючай управы, выбрана новую управу ў такім складзе: генеральны сакратар — М. Наумовіч, заступнік гэн. сак. — В. Міцкевіч, сакратар — М. Лысуха, скарбнік — З. Пузоўскі, сябры управы — Э. Цыбульскі і П. Мятла. У вольных прапанаванях было пастаноўлена ападаткована па 500 фр. для самапомачы ў няшчасных выпадках. На заканчэнье намечана вытычныя для пляну працы на йдучы год.

Рэфэрат аб беларускай міталёгіі.

Міжнародная Вольная Акадэмія Навук і Літаратуры ў Парыжу сёлета 30 і 31 траўня мела сваю другую з чаргі Агульную Асамблею. З тэтае нагоды сябры Акадэміі мелі даклады на розныя тэмы. Між іншым а. Леў Гарошка прачытаў па-француску даклад «Аб беларускай міталёгіі», выклікаючы ў прысутных агульнае зацікаўленыне да так мала ведамае тэмы.

Абразкі з жыцьця

ЗНАЙШОУ СКАРБ

У парахві Н. уважалі, што іхны старэнкі парах быў вельмі багаты і што ён хаваў свой скарб нейдзе за аўтаром. Аднойчы захрыстыян наважыўся выкрыць той скарб. Ен заўажыў, што айцец парах штовечара ходзіць у царкву і думаў, што гэта робіць толькі дзеля таго, каб палюбавацца сваім скарбам. Захрыстыян залез перад вечарам на царкоўнае падстрэшша, прадраў у столі над аўтаром невялічкую дзірку і пільнаваў, калі парах прыйдзе аглядатць скарб.

Калі сцягнела, дзвіверы ў царкве ціха рымнулі, айцец наблізіўся да аўтара, зъмяніў кнот у вечнай лямпадцы перад Найсвяцейшымі Дарамі і, думаючи, што яго нікто ня бачыць, лёг крыжам перад аўтаром і пачаў шчыра маліцца. Чаго-якчаго, але гэтакта відовішча захрыстыян ніяк не спадзяваўся. Парах сапраўды адараўаў скарб, найбольшы ў сьвеце скарб, толькі гэта ня было золата, але Эўхарыстычны Хрыстос.

У захрыстыяна моцна заварушылася сумленье, ён хутка зълез з гары, прыбег перад дзвіверы сьвятыні і чакаў айца. Калі той паказаўся ў дзвіверах, захрыстыян кінуўся перад ім на калені, расказаў, што бачыў і прасіў прабачэння. Ен знайшоў неімаверна большы скарб, як спадзяваўся.

ЗНАЙШОУ ПРАЎДУ

У 1867 г. было заснавалася ў Лёндане аб'еднаныне ніверуючых вучоных. Кожны з сяброў аб'еднаныня выбраў сабе па адной з догмаў каталіцкай веры, каб яе абвергнуць навуковым спосабам. Старшыня аб'еднаныня лёрд Брайтон выбраў сабе ўваскрасеньне Хрыста. Тры гады ён дакладна студыяваў сваю тэму і ў канцы 3-V-1870 г. склікаў сход аб'еднаныня, каб падзяліцца з сябрамі вынікамі сваіх досьследаў. Але якое-ж было зьдзіўленыне прысутных, калі яны з вуснаў старшыні пачулі такое прызнаныне: «Спадары, найбольш гарачым жаданнем майго жыцьця было служыць праўдзе і толькі праўдзе. Цяпер вось я стаю перад вамі, каб аддаць чэсьць праўдзе. Мая прамова будзе кароткаю, бо яна ўся будзе зводзіцца да таго, каб вам заяўіць, што я трохады напружана працаўаў, каб перамагчы веру ва ўваскрасеньне Хрыста; але яно мяне перамагло. Мае досьследы паказалі мене, што адчынены гроб Ісуса ў Ерузаліме вядзе дарогаю простаю як страла ў Рым да сьв. Пятра. Я пастанавіў стацца католікам».

ЗА ПРЫКЛАДАМ ХРЫСТА

Ведамы німецкі дзеяч у галіне зямельнае рэформы Адольф Дамашкэ (1865-1935) аднойчы на зборцы казаў: «Біблія — гэта книга не для тых, што зняўверліва зъвешваюць галаву. У ёй

апісаны сотні людзей, якія былі наважыліся змагацца. Сам Хрыстос быў найадважнейшым і наймажнейшым між Божымі пасланцамі. Ён быў у цэнтры змаганьня. Напасынікі пасягалі на Яго галаву. Праціўнікі плянавалі Ягоную смерць, але ён непахісна юшоў упярод. Такімі павінны быць і мы. Божыя дзеяць ідуць куды трэба, заўсёды на спатканыне будучыні. Іхны кліч гучыць нязменна: «Наперад з Богам!» Яны сьведамыя, што будучыня няпэўная і поўная таемнасці, але гэта іх не палюхае. Калі з Божае волі нас чакае цяжкая будучыня, дык усёроўна мы ня можам быць баязльівымі. Цяпер змаганьне таму сталася цяжкае, што хрысьціянне гаварылі шмат аб пакоры, але замала аб адваезе, тады калі яны абедзьве аднолькава патрэбныя. Да сапраўднае адваега жалежыць, каб спадзявацца не на самога сябе, але на Бога. За сябе мы мала абстойваем, але за Божае Валадарства вельмі шмат. За гэтага Валадарства мы готовы йсьці ў агонь».

КРЫНІЦА СІЛЫ І ВЫТРЫВАЛАСЬЦІ

На французскім абтоку Мартыніка, ведамым са свайго нездаровага трапікальнага клімату, ёсьць ссыльная французская калёнія, а ў ёй больніца разных хваробаў, заўсёды перапоўненая да апошняга закутка. Больніцу вядуць каталіцкія манашкі. Аднаго дня адведваў больніцу якісці высокапастаўлены госьць. Пабыўшы некалькі хвілін у цяжкім затхлым паветры, якое запаўняе ўесь будынак больніцы, госьць звярнуўся да аднае з манахініяў: «І вы тут жывіце дзень і ноч у гэтай зачумленай атмасфэры?! Якія сродкі вы ўжываецце, каб вытрымаць у гэтым смуродзе?»

Манахіня, ня кажучы ні слова, выняла з-за нагрудніка Укryжаваныне, набажна папалавала яго і паказала госьцю. Гэта быў вымоўны адказ.

ПЯКУЧАЯ ПАТРЭБА

Французскі шырокаведамы каталіцкі пісьменнік Фрыдрых Озанам (1813-1853) калісъці пісаў да сваіх маладых прыяцелей: «Вера і любоў першых хрысьціян — гэта не зашмат для нашага венку! Ці-ж мы ў асяродзьдзі сапсаванага сьвету і расхістанага грамадзтва ня сталіся падобнымі да хрысьціян з першых вякоў? Глянъма на той сьвет, які нас акружает! Ці сёньнешнія багачы і сытыя лепшыя ад тых, што калісъці ў атэнскім арэопату насымешліва казалі ап. Паўлу: «Паслушаем цябе абы гэтым іншым разам» (Дзеян. Ап. XVII, 32). А бедныя і народ, ці яны сёньня больш асьвечаныя і маюць большы дабрабыт, як тыя, між якіх працаўаў апостал? Аднолькавае зло вымагае аднолькавых лекаў. Зямля сталася халоднаю і гэта каталікі мусяць распаліць патухшы жыцьцёвы агонь».

«Лісты да маладых каталікоў».

www.Kamunikat.org